

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Gintarės Varanauskaitės,
V kurso, civilinės ir verslo teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Turto balanso sudarymas ir jo įtaka sutuoktinių prievolių
vykdymui sutuoktinių turto padalijimo atveju**

**Compilation of the Property Balance Sheet and Its Impact on the
Fulfillment of Spouses' Obligations in the Case of the Division of the
Spouses' Property**

Vadovas: Vyr. Lekt. Dr. Saulius Aviža
Recenzentė: Doc. Dr. Danguolė Bublienė

Vilnius
2025

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojamas sutuoktinių turto balanso sudarymo principas. Atskleidžiami pagrindiniai jo sudarymo aspektai bei vertinamas tinkamumas, užtikrinant kreditorių teisėtus interesus nustatant bendro ir asmeninio turto sutuoktinių nuosavybę, tinkamai kvalifikuojant ir atibojant prievolės bei nustatant bendro likusio turto padalijimo įtaką prievolių vykdyme. Taip pat nagrinėjama nukrypimo nuo lygių dalių principo įtaka kreditorių interesams, ar toks nukrypimas visais atvejais užtikrina kreditorių interesus. Nustačius kreditorių teisių pažeidimo atvejus aptariami galimi kreditorių teisių gynimo būdai.

Pagrindiniai žodžiai: Turto balansas, kreditorių interesai, nukrypimas nuo lygių dalių principo, solidarumas, sąžiningumas, vedybų sutartis, prievolės.

This work analyzes the principle of preparing a property balance. The main aspects of its compilation are revealed and its suitability is assessed, ensuring the legitimate interests of creditors by determining the ownership of joint and personal property of spouses, properly qualifying and delimiting obligations, and determining the influence of the division of the remaining joint property in the performance of obligations. The influence of departure from the principle of equality of shares on the interests of creditors is also analyzed, whether such departure ensures the interests of creditors in all cases. After identifying cases of violation of creditors' rights, possible methods of protecting creditors' rights are discussed.

Keyword: Property Balance, interests of creditors, departure from the principle of the equality of the shares, solidary, honesty, marriage contract, obligations.

TURINYS

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI	2
IVADAS	4
1. Turto balanso sudarymo principai.	7
1.1. Kreditorių interesų užtikrinimas nustatant bendro ir asmeninio turto sutuoktinių nuosavybę.	12
1.2. Kreditorių interesų užtikrinimas sutuoktinių prievolių kvalifikavimo ir atribojimo procese.	14
1.3. Bendro likusio turto padalijimo įtaka prievolių vykdymui.	20
2. Sudaryto turto balanso realizavimas sutuoktinių prievolių vykdyme.	25
2.1. Prievolės, kurių mokėjimo terminas yra suėjęs.	25
2.2. Prievolės, kurių mokėjimo terminas nėra suėjęs.	29
3. Kreditorių pažeistų teisių gynimas.	31
3.1. Kreditorių teisių pažeidimo atvejai.	32
3.1.1. Nepilnamečių vaikų interesų prioritetas prieš kreditorių interesus.	33
3.1.2. Kreditorių teisių pažeidimas, padalijant sutuoktinių turtą vedybų sutartimi.	35
3.2. Kreditorių pažeistų teisių gynimo būdai.	37
3.2.1. Kreditoriaus pažeistų teisių gynimo būdas – proceso atnaujinimas.	38
3.2.2. Kreditorių pažeistų teisių gynimo būdas – kreipimasis į teismą su reikalavimu atskiroje byloje.	39
3.2.3. Kreditorių pažeistų teisių gynimo būdas – <i>actio Pauliana</i> ieškinys.	40
IŠVADOS	43
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	44
SANTRAUKA	47
SUMMARY	48

IVADAS

Santuokos nutraukimas – santuokinių santykių pabaiga bendru sutuoktinių sutarimu ar vieno iš jų reikalavimu¹. Sutuoktiniams nesusitarus dėl taikaus santuokos nutraukimo, santuokos nutraukimo procedūra nagrinėjama teisme. Tokiu atveju teismas įpareigojamas sudaryti tinkamą turto balansą, padalinti sutuoktiniams priklausančią tiek turto aktyvą, tiek pasyvą. Turto balanso sudarymas yra reikšmingas ne tik sutuoktiniams turtinių santykių reglamentavime, nes daro įtaką tiek sutuoktinių turimiems turtiniams įsipareigojimams vykdyti, tiek turto padalijimo procese, bet ir kreditorių interesams. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atkreipia dėmesį, kad vienas esminių santuokos nutraukimo bylų nagrinėjimo ypatumų yra tai, kad, nutraukiant santuoką, vienoje byloje turi būti išsprendžiami visi su sutuoktinių turtu ir jo režimu susiję klausimai (CK 3.59 straipsnis, CPK 385 straipsnio 1 dalis). Visus klausimus sprendžiant kompleksiskai galima tinkamai išsiaiškinti ir nuspręsti dėl visų santuokos nutraukimo padarinių, nes šių klausimų sprendimas dažnai tarpusavyje glaudžiai susijęs ir gali turėti įtakos sprendžiant dėl turto padalijimo tarp buvusių sutuoktinių. Įstatyme nustatytas įpareigojimas yra nutraukiant santuoką išspręsti visus santuokos nutraukimo padarinių klausimus ne tik sudaro galimybę užtikrinti sutuoktinių teisių bei pareigų pusiausvyrą dalijant turtą ir paskirstant turtines teises bei pareigas, bet ir geriausiai apsaugo sutuoktinių kreditorių turtinius interesus, nes leidžia tinkamai nustatyti sutuoktinių turto teisinį režimą, sutuoktinių civilinės atsakomybės kreditoriams apimtį ir patenkinti kreditorių reikalavimus iš sutuoktinių turto².

Pastebima, jog pasitaiko atvejų, kai pusiausvyra nėra išlaikoma. Sutuoktiniams vengiantiems atsiskaityti pagal turimas prievoles, jų nesąžiningais veiksmais yra pažeidžiami kreditorių interesai. Tokiu atveju kreditoriai priversti savo pažeistas teises ginti, jiems suteiktais teisėtais gynimo būdais. Taip pat kyla neaiškumų atibojant sutuoktinių turtines prievoles, nustatant turtą, iš kurio turi būti vykdomos bendrosios ir asmeninės sutuoktinių turtinės prievolės. Taigi, remiantis teismų praktika ir doktrininu aiškinimu, šiuos aspektus plačiau išanalizuosiu ir aptarsiu savo magistro darbe.

Temos aktualumas. Šio darbo temos aktualumas ypatingai pasireiškia šiomis dienomis, kai nemaža dalis asmenų turi įsiskolinimus kreditoriams ir vengia juos mokėti. Sutuoktiniai vengdami turimų prievolių įvykdymo veikia nesąžiningai, pažeidžiant

¹ Mikelėnas, V. (2009). *Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 227.

² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-28-969/2023.

kreditorių interesus. Tai pasireiškia sutuoktinių turto padalijimo atveju, kai sutuoktiniai sudaro vedybų (povedybines) sutartis siekdami pabloginti savo turtinę padėtį. Turėdami imperatyvią pareigą informuoti savo turimus kreditorius apie santuokos nutraukimą, tokios pareigos neatlieka ir kreditorius praranda galimybę išreikšti savo poziciją bei pasinaudoti jam suteiktomis procesinėmis teisėmis. Taip pat labai svarbus aspektas yra tinkamai sudarytas turto balansas, nes pagrindiniai probleminiai klausimai kyla kreditorių interesų užtikrinime nustatant bendro ir asmeninio turto sutuoktinių nuosavybę, tinkamai kvalifikuojant ir atribojant prievoles bei nustatant bendro likusio turto padalijimo įtaką prievolių vykdyme. Svarbu išnagrinėti nukrypimo nuo lygių dalių principo įtaką kreditorių interesams, ar toks nukrypimas visais atvejais užtikrina kreditorių interesus. Taigi visiems šiems aukščiau minėtiems klausimams yra skiriamas dėmesys mano darbe.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas yra atliekant teisės norminių aktų, teismų praktikos, teisės doktrinos ir teisinės literatūros analizę išnagrinėti, kokią įtaką kreditorių interesams turi tinkamas turto balanso sudarymas. Nustačius kreditorių teisių pažeidimo atvejus, įvertinti kreditorių galimybes apginti savo pažeistas teises.

Darbo uždaviniai. Darbo tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai:

1. Pateikti pagrindinius turto balanso sudarymo principo aspektus.
2. Atskleisti, kokią reikšmę turi tinkamas sutuoktinių prievolių kvalifikavimas ir atskyrimas.
3. Įvertinti aplinkybes iš kokio sutuoktinių turto yra vykdomos bendrosios ir asmeninės sutuoktinių turtinės prievolės.
4. Atskleisti prievolių, kurių mokėjimo terminas yra suėjęs ir prievolių, kurių mokėjimo terminas nėra suėjęs ypatybes.
5. Įvertinti, ar visais atvejais yra užtikrinami kreditorių interesai. Nustačius kreditorių teisę pažeidimus, įvertinti kreditorių galimybes apginti savo pažeistus teisėtus interesus.
6. Įvertinti sąžiningumo principo kaip kriterijaus svarbą kreditoriaus pasirinktuose jo pažeistų teisių gynimo būduose. Ar būtent sąžiningumo kriterijus yra aptariamas ir vertinamas teismo tokio pobūdžio bylose ir, jei vertinamas, ar yra reikšmingas.

Darbo objektas ir tyrimo metodai. Šio darbo objektas yra kreditorių interesų užtikrinimas sudarant sutuoktinių turto balansą. Dėmesys skiriamas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso normoms, kurios įtvirtina turto balanso sudarymo pagrindus, šių normų

taikymui teismų praktikoje bei pateikiamos autorių pozicijos šiuo klausimu. Siekiant atskleisti kreditorių interesų užtikrinimą bei turto balanso įtaką kreditorių interesams remiamasi aktualia teismų praktika.

Šiame darbe yra naudojami metodai: sisteminis, loginis, kalbinis ir precedentinis. Sisteminis metodas magistro darbe taikomas vertinant įstatymo normų aiškinimo principų taikymą Lietuvos teismų praktikoje, turto balanso sudarymo įtaką sutuoktinių kreditorių interesams, teismo vaidmenį tokio pobūdžio bylose. Loginis metodas taikomas siekiant apibendrinti pateiktą medžiagą, išsakyti poziciją bei pateikti konkrečias išvadas. Kalbinis metodas atskleidžiamas analizuojant nuostatų rašytinį tekstą. Precedentiniu metodu siekiama aptarti aktualius Lietuvos teismų sprendimus, atskleidžiančius darbo temą.

Darbo originalumas. Šia tema atlikus šaltinių analizę galėčiau teigti, jog straipsniuose ar kitose publikacijose nėra aktualiai plėtojama ši tema. Temos dalys pateikiamos glaustai be detalesnės analizės aspektų.

Svarbiausi šaltiniai. Šiame darbe svarbiausi šaltiniai:

1. Teisės norminiai aktai (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas).
2. Speciali literatūra (Mikelėno, V., et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė, Mikelėno, V., et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I), Mikelėno, V. (2009). Šeimos teisė ir t.t.).
3. Teismų praktika (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys, apygardos teismų bei apylinkės teismų nutartys ir sprendimai).

1. Turto balanso sudarymo principai

Turto balansas yra reglamentuojamas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 3.118 straipsnyje. Tai svarbus momentas, kuris nustatomas teismo tik ginčo atveju, kilus teisiniams padariniams dėl santuokos nutraukimo. Šalių ginčo priežastys gali būti įvairios, pavyzdžiui tarp šalių kilę nesutarimai dėl bendro sutuoktinių turto padalijimo, turimų prievolių pasidalijimo arba turimų nepilnamečių vaikų išlaikymo ir t.t. Tokiu atveju yra sudaromas turto balansas ir nustatoma bendro sutuoktinių turto padalijimo tvarka. Dalijant bendrąją jungtinę sutuoktinių nuosavybę, pagal byloje esančią medžiagą sudaromas ir teismo sprendimo motyvuojamojoje dalyje išdėstomas sutuoktinių turto balansas t.y. teismas pirmiausia nustato bendrą sutuoktinių turtą ir kiekvieno iš jų asmeninį turtą (CK 3.118 straipsnio 1 dalis)³. Šios normos prasme turto kaip bendrosios jungtinės nuosavybės sąvoka apima tiek aktyvą (kilnojamieji ir nekilnojamieji daiktai, vertybiniai popieriai, pinigai, reikalavimo teisės, kitas materialus ir nematerialus turtas), tiek ir pasyvą (skoliniai įsipareigojimai kreditoriams)⁴.

Principų laikymosi reikšmė

Svarbu paminėti, jog sudarant turto balansą būtina laikytis tam tikrų principų, aktualių turto nustatymui, turto priskyrimui sutuoktinių bendrai ar asmeninei nuosavybei. Taip pat, jog tai nepažeistų trečiųjų asmenų t.y. kreditorių interesų. Kreditorių interesų apsauga pastebima CK 3.5 straipsnyje. Šio straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, jog asmenys privalo laikytis įstatymų, gerbti bendro gyvenimo taisykles, geros moralės principus ir veikti sąžiningai⁵. Straipsnio 3 dalyje yra numatytas draudimas piktnaudžiauti šeimos teisėmis, darant žalą kitų asmenų interesams. Iš dalies šioje dalyje yra atkartojama CK 1.137 straipsnio 3 dalis. Asmens, kuris savo šeimos teises įgyvendina neprotingai, tokiu būdu siekdamas pakenkti kitiems asmenims, teisė yra neginama. Pavyzdžiui sutuoktiniai pasidalija bendrą turtą ar sudaro vedybų sutartį siekdami išvengti prievolių vykdymo savo kreditoriams. Tokiu atveju asmeniui piktnaudžiaujančiam teise gali būti taikoma teisinė (civilinė, baudžiamoji ir pan.) atsakomybė⁶. Tuo remiantis asmenys įgyvendindami savo teises ir pareigas turi remtis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais⁷. Teisės

³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141-378/2019.

⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-31-781/2023.

⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.

⁶ Mikelėnas, V., et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002.p. 37-38.

⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.

principai atspindi visuomenės vertybes ir užima tarpinę poziciją tarp vertybių, kurioms saugoti skirta visa teisės sistema ir teisės normų, kurios konkrečiai įtvirtina vertybių teisinę apsaugą, nustatydamos privalomas elgesio taisykles. Principai, tai tarytum tarpinė grandis, kuri užtikrina, kad konkretus teisinis reglamentavimas teisės normomis nenutoltų nuo vertybių⁸.

Įprastai dalijamas tas turtas, kurį kaip bendrą turtą sutuoktiniai įgijo iki bylos iškėlimo arba teismo sprendimo priėmimo dienos (CK 3.127 straipsnio 1 dalis). Teismas remdamasis bendrosiomis taisyklėmis dalija sutuoktinių turtą, kurį kaip bendrąją jungtinę nuosavybę sutuoktiniai įgijo iki bylos iškėlimo dienos. Šis laikas turėtų būti pratęsiamas iki teismo sprendimo priėmimo dienos, jeigu laikotarpiu nuo bylos iškėlimo iki sprendimo priėmimo sutuoktiniai įgijo naujo turto (pavyzdžiui paveldėjo nekilnojamąjį daiktą, kuris pagal testamentą turi pereiti jų bendrojon jungtinę nuosavybę)⁹. Šios bendrosios taisyklės išimtis yra nustatyta tik tais atvejais, kai sutuoktiniai pradėjo faktiškai gyventi skyrium dar prieš iškeliant bylą. Tada vieno sutuoktinio (išskyrus tą, kuris yra pripažįstamas kaltu dėl santuokos iširimo) (CK 3.67 straipsnio 2 dalis) prašymu teismas gali nustatyti, kad dalijamas tik turtas, bendrai įgytas iki tada, kai sutuoktiniai pradėjo gyventi skyrium (CK 3.127 straipsnio 2 dalis)¹⁰. Taigi 2 dalyje yra numatyta speciali norma, jog teismas atsižvelgdamas konkrečiai į sutuoktinio prašymą gali nustatyti, jog dalijamas tik turtas, bendrai įgytas iki tada, kai sutuoktiniai pradėjo gyventi skyrium. Pažymėtina, jog vartojamas terminas „gyvenimas skyrium“ suprantamas plačiai: jis reiškia faktinį sutuoktinių gyvenimą atskirai ir nesutampa su terminu „separacija“ (teismo patvirtintu gyvenimu skyrium). Gyvenimo skyrium pradžią turi įrodyti sutuoktinis, pateikęs teismui atitinkamą prašymą¹¹.

Sutuoktinių viso turto padalinimas

Nutraukus santuoką privalo būti padalijamas visas sutuoktinių turtas, nes santuokos nutraukimas yra bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės pabaiga (CK 3.100 straipsnio 4 punktas)¹². Kasacinio teismo praktikoje nurodoma, jog į dalijamo sutuoktinių bendro turto balansą gali būti įtraukiami tik realiai egzistuojantys abiem sutuoktiniams ar vienam

⁸ Latvelė, R., et al. Teisės teorija. Pirmas leidimas. Vilniaus universiteto leidykla, 2020.p. 123.

⁹ Keserauskas, Š., et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002.p. 248.

¹⁰ Mikelėnas, V. (2009). *Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 285.

¹¹ Keserauskas, Š., et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002.p. 248.

¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl sutuoktinių turtinės prievolės reglamentuojančių teisės normų taikymo apžvalga „Teismų praktika“ Nr. 40.

iš jų priklausantis nuosavybės teise turtas. Laikytina, jog turtas realiai egzistuoja, jeigu prašantis padalyti bendrą turtą sutuoktinis nurodo konkretų bendrosios jungtinės nuosavybės teise sutuoktiniams priklausančią turtą ir pateikia įrodymus apie tokio turto buvimo vietą ir jo valdymą¹³.

CK 3.120 straipsnyje yra įvardijamas nedalytinas turtas. Į bendrą dalytiną sutuoktinių turtą negalima įtraukti jų vaikams priklausančio turto, nors ir sukaupto iš bendrų ar asmeninių sutuoktinių lėšų (indėlių vaikų vardu, privataus draudimo įmokų vaikų vardu ir t.t.). CK 3.120 straipsnis specialiai draudžia įtraukti į dalytiną turtą daiktus, kurie nuosavybės teise priklauso sutuoktinių vaikams (vaikų drabužius, avalynę, vaikiškus baldus, vaikams skirtą buitinę techniką, knygas ir t.t.). Į dalytiną bendrą turtą taip pat neįtraukiami sutuoktinių drabužiai, asmeninio naudojimo daiktai, jų asmeninės neturtinės teisės ir turtinės teisės, susijusios tik su sutuoktinio asmeniu (CK 3.120 straipsnio 1 dalis)¹⁴. Šio straipsnio 1 dalyje numatytas turtas, skirtas nepilnamečių vaikų poreikiams tenkinti, yra perduodamas neišieškant kompensacijos tam sutuoktiniui, su kuriuo lieka gyventi nepilnamečiai vaikai, o kitas asmeninio pobūdžio turtas – vienam ir kitam sutuoktiniui¹⁵. Piniginės lėšos gali būti traktuojamos kaip realiai neegzistuojantis turtas, jei nebūtų pateikiami įrodymai apie tų piniginių lėšų įgijimo pagrindą, dydį, valdymą bei buvimo vietą. Patirtas sutuoktinių išlaidas teismas taip pat nepripažįsta kaip bendrą dalintą turtą. Civilinėje byloje kasacinis teismas konstatavo, jog sutuoktinio nurodomi sumokėti pinigai už sutuoktinės studijas yra išlaidos, kurios pagrįstai nėra įtrauktos į dalytino turto balansą, nes tai nėra šalių santuokos metu ar iki santuokos įgytas turtas¹⁶.

Dalijamo turto vertės nustatymas

Sudarant dalijamo bendro sutuoktinių turto balansą, taip pat turi būti nustatoma dalijamo turto vertė. Nustatant dalijamo bendro sutuoktinių turto vertę vadovaujamosi CK 3.119 straipsniu, įtvirtinančiu, kad dalijamo bendro turto vertė nustatoma pagal rinkos kainas, kurios galioja bendrosios jungtinės nuosavybės pabaigoje. Dalijamo turto vertė gali būti nustatoma vadovaujantis VĮ Registrų centro, turto vertintojų pateiktais duomenimis ir kitais įrodymais, be to, šalys gali sutarti dėl dalijamo turto vertės¹⁷.

¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl sutuoktinių turtines prievoles reglamentuojančių teisės normų taikymo apžvalga „*Teismų praktika*“ Nr. 40.

¹⁴ Mikelėnas, V. (2009). *Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 285.

¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl sutuoktinių turtines prievoles reglamentuojančių teisės normų taikymo apžvalga „*Teismų praktika*“ Nr. 40.

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 06 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-269/2012.

¹⁷ Panevėžio apylinkės teismo 2025 m. vasario 10 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-27-1103/2025.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas šią materialiosios teisės normą, yra nurodęs, kad priimdamas sprendimą teismas vadovaujasi duomenimis, nustatomais iš byloje surinktų įrodinėjimo priemonių. Bylose dėl santuokos nutraukimo ir bendro turto padalijimo procesinę pareigą pateikti informaciją apie dalijamo turto vertę turi sutuoktiniai (CPK 178 straipsnis, 382 straipsnio 4 punktas). Dėl to teismas gali nustatyti dalijamo turto vertę ir jos nustatymo momentą tokiomis įrodinėjimo priemonėmis, kurias vykdydamos savo procesines pareigas yra pateikusios ginčo šalys, išskyrus atvejus, kai teismas, turėdamas pareigą būti aktyvus, savo iniciatyva renka įrodymus¹⁸.

Konkreto turto rūšis lemia, kuriais įrodymų šaltiniais teismas remsis nustatydamas sutuoktinių turto vertę. Teismai, vertindami šalių pateiktus įrodymus, remiasi įrodymų pakankamumo taisykle. Bet kuriuo atveju sprendimą dėl bendro sutuoktinių turto padalijimo teismas gali priimti tik įsitikinęs, kad turtas įvertintas teisingai. Teismas, nagrinėdamas šeimos bylas, privalo užtikrinti ne tik šalių interesų pusiausvyrą, maksimalų procesinio lygiateisiškumo, rungimosi ir dispozityvumo principų įgyvendinimą, bet ir būti aktyvus, jei tai būtina siekiant teisingai išspręsti bylą. Ši išvada nereiškia, kad teismas privalo savo iniciatyva paskirti turto vertinimą, kurį atliktų teismo paskirtas turto vertintojas. Tinkamu teismo aktyvumo šeimos bylose įgyvendinimu, kai nenustatoma aplinkybių, dėl kurių teismas turėtų nukrypti nuo dispozityvumo ir šalių rungimosi principų, gali būti pripažįstamas ir pasiūlymas šalims pateikti tinkamus įrodymus, termino šioms veiksmams atlikti nustatymas (CPK 179 straipsnio 1 dalis).

Kartu pažymėtina, kad CPK 376 straipsnyje įtvirtinta teismo pareiga savaime nereiškia teismo pareigos būti aktyviam visose šeimos bylose ar visų byloje pareikštų reikalavimų apimtyje. Ši teismo pareiga turi būti derinama su asmenų procesinio lygiateisiškumo, rungimosi ir dispozityvumo principais (CPK 6, 12, 13 straipsniai), todėl kiekvienoje byloje teismas turi teisę įvertinti faktines aplinkybes, sudarančias teisinį pagrindą teismui aktyviai veikti, tam, kad ši išimtinė taisyklė būtų taikoma tik konkrečioje byloje ar tokioje byloje pareikštų reikalavimų daliai ir netaptų privaloma visiems reikalavimams šeimos bylose¹⁹.

Taip pat svarbu paminėti, jog teismai nustatydami dalijamo turto vertę turėtų atsižvelgti ir į aplinkybę dėl bylos nagrinėjimo metu įvykusio kainos pokyčio. Praktikoje pasitaiko atvejų, kai turto vertė buvo sumažėjusi bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos

¹⁸ Klaipėdos apylinkės teismo 2025 m. vasario 11 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-216-901/2025.

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl sutuoktinių turtines prievoles reglamentuojančių teisės normų taikymo apžvalga „*Teismų praktika*“ Nr. 40.

teisme po pirmosios instancijos teismo sprendimo. Tokiu atveju palikus galioti pirmosios instancijos sprendimą ir priteisus sutuoktiniui atitinkamo dydžio kompensaciją būtų pažeistas sutuoktinių turto lygių dalių principas.

Sutuoktinių tarpusavio turtinių kompensacijų nustatymas

Atribojus asmeninį ir bendrą sutuoktinių turtą būtinai turi būti išsprendžiamas ir sutuoktinių tarpusavio turtinių kompensacijų klausimas. Šiuo atveju didelį vaidmenį atlieka sutuoktinių asmeninės nuosavybės teise turimas turtas. Atskaičius asmenines skolas iš sutuoktiniams asmeninės nuosavybės teise priklausančio turto sudaromas kompensacijų balansas. Šiame etape yra nustatoma, kiek kiekvienas iš sutuoktinių turi kompensuoti bendrą turtą ir kiek kiekvienam sutuoktiniui turi būti kompensuota iš bendro turto. Kompensacijos mokamos iš sutuoktiniams priklausančio asmeninės nuosavybės teise priklausančio turto, jei paaiškėja, jog sutuoktiniai tokio turto neturi kompensuojama nukrypstant nuo lygių dalių principo.

Taigi šiame etape kiekvienas sutuoktinis gali reikalauti tiek padidinti į bendrą turtą įeinančią jo dalį, tiek reikalauti, jog kito sutuoktinio asmeninio turto sąskaita, būtų kompensuotas bendro turto sumažėjimas. Pagrindai, kuriems esant atsiranda teisė į kompensaciją: 1. Esant bendro turto vertės padidėjimui (CK 3.98 straipsnio 1 dalis). Pavyzdžiui sutuoktinis gali reikalauti padidinti į bendrą turtą įeinančią jo dalį, nes minėtas turtas buvo pagerintas sutuoktinio asmeninėmis lėšomis. 2. Turtui, kuris yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė įsigyti buvo panaudotos ne tik bendros sutuoktinių lėšos, bet ir asmeninės sutuoktinio lėšos (CK 3.98 straipsnio 2 dalis). Šiais abiem minėtais atvejais yra galimas sutuoktinio reikalavimas padidinti į bendrą turtą įeinančią jo dalį. 3. Bendro turto naudojimas ne pagal paskirtį (ne šeimos poreikiams tenkinti) (CK 3.98 straipsnio 3 dalis). 4. Baudų už vieno sutuoktinio padarytus teisės pažeidimus sumokėjimas iš bendro turto (3.115 straipsnio 1 dalis). 5. Tik vieno sutuoktinio asmeniniams poreikiams tenkinti sudarytas sandoris ir įvykdytas panaudojant bendrą turtą (3.115 straipsnio 2 dalis). 3-5 punktuose numatytais atvejais sutuoktinis gali reikalauti, kad kito sutuoktinio asmeninio turto sąskaita būtų kompensuotas bendro turto sumažėjimas²⁰. Svarbu paminėti, jog tik išsprendus visus klausimus su kreditoriais dėl turimų prievolių, sutuoktiniai gali spręsti iškilusius klausimus dėl tarpusavio kompensacijos.

²⁰ Mikelėnas, V. (2009). *Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 285.

Apibendrinant tai, kas pasakyta, galima daryti išvadą, jog sudarant turto balansą sutuoktiniams yra padalijamas visas sutuoktinių turimas turtas (tiek aktyvas, tiek pasyvas), kurį jie įgijo iki bylos iškėlimo arba teismo sprendimo priėmimo dienos. Atskirais atvejais nuo faktiško pradėjimo gyventi skyriumi. Į dalijamo turto balansą įtraukiamas tik realiai egzistuojantis sutuoktiniams priklausantis turtas. Nustatoma jo vertė apie kurios informacijos pateikimą procesinę pareigą turi sutuoktiniai, tačiau yra numatyta išimtis, kai teismas būdamas aktyvus, savo iniciatyva turi teisę rinkti įrodymus. Atribojus asmeninį ir bendrą sutuoktinių turtą sprendžiamas tarpusavio kompensacijų klausimas, kuris gali būti išspręstas tik pasibaigus prievoliniams santykiams su turimais kreditoriais. Svarbu, jog visais šiais paminėtais atvejais, sudarant turto balansą, būtų laikomasi pamatinių principų. Tiek nustatant sutuoktinių nuosavybę (bendra ar asmeninė), tiek kvalifikuojant prievolės ir padalijant bendrą likusį sutuoktinių turtą būtų užtikrinti kreditorių interesai ir suteikta jų interesų apsauga.

1.1. Kreditorių interesų užtikrinimas nustatant bendro ir asmeninio turto sutuoktinių nuosavybę

Sudarant turto balansą pirmiausiai atskiriamas bendras ir asmeninis sutuoktiniams nuosavybės teise priklausantis turtas. Tai teismas atlieka remdamasis CK 3.87 – 3.99 straipsniais. Tai aktualu tik tuo atveju, jeigu sutuoktiniai nėra sudarę vedybų sutarties. Esant vedybų sutarčiai taikomos vedybų sutarties nuostatos, aukščiau minėti CK straipsniai nėra taikomi.

Remiantis CK 3.86 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta prezumpcija visas sutuoktinių įgytas turtas sudarius santuoką yra traktuojamas kaip jų bendroji jungtinė nuosavybė. Ši prezumpcija yra laikoma svarbia keliais aspektais: 1. Sutuoktiniui, kuris teigia, jog įgytas tam tikras turtas yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, nes yra įgytas sudarius santuoką, neprivalo šio teiginio įrodinėti, nes ši aplinkybė preziumuojama pagal įstatymą. 2. Sutuoktinis teigiantis, jog tam tikras turtas, kuris įgytas sudarius santuoką nėra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, turi šį teiginį įrodyti remiantis CK 3.88 straipsnio 2 dalimi. 3. Jog tam tikras turtas būtų traktuojamas ne kaip sutuoktiniams bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklausantis turtas, reikia tiesioginės įstatymo nuorodos. Tai reiškia, jog visas turtas, kuris yra įgytas sudarius santuoką yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, nors nėra nurodytas CK 3.88 straipsnyje. CK 3.88 straipsnyje nėra pateikiamas išsamus

turto sąrašas, kuris laikomas bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe. Tai pavyzdinis sąrašas, kurio detalizaciją pateikia teismų praktika²¹.

Lietuvoje pripažįstamas „ribotas sutuoktinių turto bendrumas“ (angl. *limited community of goods*, arba *limited community of property*). Šiuo teiginiu norima pasakyti, jog sutuoktinių turtas laikomas bendru tik po santuokos sudarymo. Taigi tik įregistravus santuoką. Visiškas sutuoktinių turto bendrumas yra galimas tik vedybų sutarties pagrindu, kai sutuoktiniai sudarydami vedybų sutartį nusprendžia, kad kiekvieno sutuoktinio turtas įgytas iki santuokos ir esantis jų asmeninė nuosavybė, po santuokos įregistravimo tampa jų bendrąja jungtine nuosavybe. Šiuo atveju yra akcentuojamas turtas įgytas iki santuokos įregistravimo. Apie turtą įgytą po santuokos įregistravimo nėra užsiminama. Toks nutylėjimas turėtų būti traktuojamas taip, jog po santuokos sudarymo įgyto turto bendrosios jungtinės nuosavybės teisinis režimas yra nustatytas įstatyme (CK 3.87 straipsnyje), todėl papildomas sutuoktinių susitarimas šiuo klausimu nėra reikalingas. Sutuoktinių įgytas turtas automatiškai tampa bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe (nebent būtų sudaryta vedybų sutartis, tuomet būtų taikomas kitas reguliavimas), nesvarbu kieno vardu jis įgytas. Ginčo atveju santuokoje įgyto turto bendrumas nėra įrodinėjamas, nes galioja prezumpcija, kol nėra įrodyta, jog minėtas turtas yra asmeninė kažkurio vieno iš sutuoktinių nuosavybė²².

Sprendimą dėl turto, kuris yra bendras, o kuris yra asmeninis sutuoktiniai pirmiausia turi nuspręsti patys. Jie tarpusavio susitarimu gali priimti sprendimą, jog į dalytiną bendrą turtą yra įtraukiamas kažkuriam iš sutuoktinių asmeninės nuosavybės teise priklausantis turtas. Tačiau yra svarbus momentas, jog susitarimai negali pakenkti turimiems sutuoktinių kreditoriams, priešingu atveju jie yra draudžiami. Susidarius situacijai, kai dėl priimto sutuoktinių susitarimo kreditoriaus reikalavimas nebegali būti visiškai patenkintas iš asmeninio sutuoktinio turto, išieškojimas nukreipiamas į sutuoktinio dalį, esančią bendrame turte (CK 3.121 straipsnis)²³.

Kadangi sutuoktinių susitarimas dėl asmeninės nuosavybės teise priklausančio turto priskyrimo prie dalytinės bendrosios jungtinės nuosavybės gali neigiamai paveikti sutuoktinio kreditorių interesus (nebeliks asmeninio sutuoktinio turto, iš kurio būtų galima išieškoti pagal asmenines prievolės), CK 3.121 straipsnio 2 dalyje yra nustatytos išieškoti pagal asmenines prievolės), CK 3.121 straipsnio 2 dalyje yra nustatytos sutuoktinio kreditorių teisių garantijos. Kaip jau buvo minėta anksčiau susitarimas dėl asmeninio turto priskyrimo prie bendrojo draudžiamas, jeigu toks priskyrimas pakenktų

²¹ Mikelėnas, V. (2009). *Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 269-270.

²² Keserauskas, Š., et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002, p. 181-182 ir 219.

²³ Mikelėnas, V. (2009). *Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 285.

sutuoktinio kreditoriams. Tai turėtų patikrinti notaras prieš tvirtinant sandorį. Nustatęs tokį faktą turėtų atsisakyti tvirtinti atitinkamą vedybų sutarties pakeitimą.

Visgi jeigu toks susitarimas buvo sudarytas, kreditoriai, kurių interesai yra pažeisti ir dėl to reikalavimai nebegali būti visiškai patenkinti iš asmeninio sutuoktinio turto, turi teisę išieškoti iš bendro turto sutuoktinio dalies. Taip pat kreditoriai pasinaudodami savo turima teise, gali ginčyti nagrinėjamą sutuoktinių susitarimą kaip pažeidžiantį jų teises ir interesus (*actio Pauliana*)²⁴.

Turto padalijimui turi būti pasirinktas toks padalijimo būdas ir nustatytos tokios sutuoktinių dalys, jog nepažeistų sutuoktinių kreditorių interesų (CK 1.5 ir 1.137 straipsniai). Teismas turi garantuoti ir sutuoktinių, ir kreditorių interesus, kurie ir vieni, ir kiti viešojo intereso atžvilgiu yra prioritetiškai saugotini. Šiems interesams nesutampant jų apsauga negali būti priešpastatoma, ji turi būti proporcinga. Proporcingumas yra pasiekiamas tada, kai taikomas toks teisių santykių reguliavimas, kuris neužkirstų kelio apginti kitus teisėtus interesus ir konkrečiu atveju būtų labiausiai socialiai pagrįstas²⁵.

Apibendrinant tai, kas pasakyta, galima daryti išvadą, jog pasirinktas sutuoktinių turto padalijimo būdas turi būti toks, jog nepažeistų kreditorių interesų. Netinkami sutuoktinių sudaryti susitarimai dėl turto padalijimo gali būti kreditorių ginčijami, kreditoriui teikiant ieškinį dėl *actio Pauliana*.

1.2. Kreditorių interesų užtikrinimas sutuoktinių prievolių kvalifikavimo ir atribojimo procese

Bendrajai jungtinei sutuoktinių nuosavybei yra priskiriamas ir turto pasyvas t.y. prievolės ir įsipareigojimai susidarę sutuoktiniams esant santuokoje iš bendrai sudarytų sandorių, tenkinant savo interesus. Tuo remiantis, padalijant turtą, esantį bendroje jungtinėje sutuoktinių nuosavybėje privaloma aptarti ir prievoles kreditoriams.

Svarbu, jog būtų tinkamai kvalifikuotos sutuoktinių arba vieno iš jų turimos prievolės. Kilus ginčui dėl sutuoktinių turinės prievolės pobūdžio jį išimtinai nustato tik teismas. Pirmiausia yra identifikuojamas ginčo santykis t.y. ar ginčas kilo tarp kreditoriaus

²⁴ Keserauskas, Š., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002.p. 243.

²⁵ Šiaulių apylinkės teismo 2024 m. rugpjūčio 02 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-2247-446/2024.

ir sutuoktinių (vieno ar abiejų) ar tarp sutuoktinių. Tuomet nustatoma sutuoktinių prievolė (asmeninė ar bendroji). Jei bendroji prievolė (solidarioji ar dalinė)²⁶.

Sutuoktinių (vieno iš jų ar abiejų) prisiimtų prievolių tinkamas kvalifikavimas yra reikšmingas tiek sutuoktinių santykiams su kreditoriais, tiek ir tarpusavio sutuoktinių santykiams. Kreditoriaus ir sutuoktinių santykiuose priklausomai nuo to, kokia prievolė atsiranda – asmeninė ar bendroji, kreditorius įgyja vieną arba du skolininkus, net tada, kai sandorį su kreditoriumi yra sudaręs vienas iš sutuoktinių²⁷.

Tam, jog galėtume tinkamai kvalifikuoti prievolę (asmeninė ar bendroji), svarbu atsižvelgti į prievolės susidarymo momentą. Prievolės atsiradusios sutuoktiniams pradėjus gyventi skyriumi nėra įtraukiamos į dalytino turto balansą.

Prievolės, kurių atsiradimo momentas yra siejamas su laikotarpiu iki santuokos sudarymo yra laikomos asmeninėmis sutuoktinio prievolėmis. Asmeninės sutuoktinio prievolės yra tokios, kurios yra susijusios su jo asmeniu, asmeniniu turtu arba asmeninių poreikių tenkinimu. Asmeninėmis prievolėmis pripažįstamos iki santuokos įregistravimo atsiradusios prievolės (CK 3.110 straipsnio 1 dalis), iš dovanojimo sutarčių ir paveldėjimo kylančios prievolės, išskyrus atvejus, kai dovana ar palikimas buvo gauti kaip bendras turtas (CK 3.111 straipsnis), baudos už vieno iš sutuoktinių padarytus teisės pažeidimus, taip pat žala, padaryta vieno iš sutuoktinių veiksmais (CK 3.115 straipsnio 1 dalis), kito asmens išlaikymo, mokestinės ir kitos prievolės²⁸. Prievolę kvalifikavus kaip asmeninę sutuoktinio prievolę, ji išieškoma iš sutuoktiniui asmeninės nuosavybės teise priklausančio turto, jei asmuo tokio neturi iš jam tenkančios dalies padalijus bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklausančią turtą.

Prievolės, kurių atsiradimo momentas yra siejamas su laikotarpiu po santuokos sudarymo yra laikomos bendromis sutuoktinių prievolėmis. Jos vykdomos iš bendro sutuoktinių turimo turto. Yra numatytas reguliavimas, kai bendros sutuoktinių prievolės yra vykdomos iš sutuoktiniui asmeninės nuosavybės teise priklausančio turto, tačiau apie tai plačiau aptarsiu tolesniame savo magistro darbe. Bendroms sutuoktinių prievolėms, kurios turi būti vykdomos iš bendro turto pagal CK 3.109 straipsnio 1 dalies 5 punktą, priskiriamos prievolės, atsiradusios iš sandorių, sudarytų vieno iš sutuoktinių, kai yra kito sutuoktinio

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl sutuoktinių turtinės prievolės reglamentuojančių teisės normų taikymo apžvalga „*Teismų praktika*“ Nr. 40.

²⁷ Kauno apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 19 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-22894-1172/2024.

²⁸ Kauno apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 19 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-22894-1172/2024.

sutikimas, arba kito sutuoktinio vėliau patvirtintų, taip pat prievolės, atsiradusios iš sandorių, kuriems sudaryti kito sutuoktinio sutikimo nereikėjo, jeigu jie buvo sudaryti šeimos interesais²⁹. Paskolos imtos šeimos poreikiams tenkinti gali būti įtrauktos į dalintąją šeimos turto balansą ir būti ginčo dalyku³⁰. Tuo remiantis kreditoriai siekdami, kad prievolė būtų pripažinta bendra sutuoktinių prievole, turi procesinę pareigą įrodyti, jog sutartis buvo sudaryta šeimos interesais (Civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 178 straipsnis)³¹. Tokiu atveju teismas įvertinęs aplinkybes ir nustatęs pagrindą prievolės pripažintų solidariomis šalių prievolėmis, nesant pagrindo prievolės būtų pripažintos asmeninėmis prievolėmis. Įrodinėjimo našta, jog prievolė yra asmeninė, o ne bendra, tenka tam asmeniui, kurio tikslas yra paneigti prievolės bendrumo prezumpciją. Tai neretai yra gana sudėtinga, nes kreditoriai ginčija ir siekia prievolės pripažinimo solidaria. Prievolės pripažinimas solidaria kreditoriams suteikia didesnę apsaugą ir suteikia galimybę prievolės įvykdymą nukreipti į vieną arba abu sutuoktinius.

Vilniaus apygardos teismas 2022 m. sausio 13 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e2A-84-340/2022 išnagrinėjo, kreditoriaus apeliacinį skundą dėl Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendimo pagal sutuoktinių D.R. ir A.R. prašymą dėl santuokos nutraukimo. Kreditorius apeliaciniu skundu prašo panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendimo dalį, kuria buvo pripažinta, kad solidari sutuoktinių A.R. ir D.R. skola kreditoriui bus laikoma asmenine A.R. prievole, ir perduoti bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Apeliacinis skundas buvo grindžiamas šiais argumentais: byloje nebuvo nustatytos nei aplinkybės, nei pateikti jas pagrindžiantys įrodymai, kurie galėtų atleisti D.R. kaip transporto priemonės bendrasavininką, tiek nuo pareigos apdrausti transporto priemonę, tiek nuo solidarios atsakomybės už šios prievolės neįvykdymą.

Kreditoriaus buvo pateiktas raštas, kuriame jis išreiškia savo poziciją. Jis nesutinka, kad minėta prievolė būtų laikoma asmenine A.R. prievole, o reikalavimą grąžinti išmokėtą sumą reiškia ir D.R., kaip solidariam skolininkui, to nekeičia ir aplinkybė, kad kreditorius solidarią skolą jau yra prisiteisęs iš vieno iš solidarių skolininkų A.R.

Sutuoktiniams tenka pareiga paneigti CK 3.88 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą prezumpciją, t. y., kad šiai bylai aktualaus eismo įvykio metu transporto priemonė

²⁹ Kauno apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 19 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-22894-1172/2024.

³⁰ Vilniaus apygardos teismo 2015 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-2428-614/2015.

³¹ Kauno apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 19 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-22894-1172/2024.

priklausė sutuoktiniams bendrosios jungtinės nuosavybės teise. tačiau tokių įrodymų pareiškėjai nepateikė, todėl neaišku, kuo remiantis teismas nusprendė minėtą transporto priemonę laikyti asmenine A. R. nuosavybe. Be kita ko, pareiškėjai ne tik nurodė labai abstraktų tariai nebevedamo bendro ūkio laikotarpį, bet ir nepateikė ši teiginį pagrindžiančių įrodymų, teismas net nesistengė patikslinti, nuo kada pareiškėjai iš tikrųjų nebeveda bendro ūkio.

Sutuoktiniai pateikė atsiliepimą į apeliacinį skundą, prašydami atmesti kreditoriaus apeliacinį skundą. Nurodė:

1. Kreditorius pateikdamas atsiliepimą, nagrinėjamoje sutuoktinių santuokos nutraukimo byloje, nereikalavo teismo pripažinti prievolę solidaria;
2. Kreditoriaus prašymas, kad nutraukus santuoką būtų numatyta sąlyga, jog prievolė būtų vykdoma iš bendro sutuoktinių turto – neįmanoma, nes bendro sutuoktinių turto, nutraukus santuoką, nebelieka. Tai, jog prievolė santuokos metu vykdytina iš bendro sutuoktinių turto, jokių būdu nereiškia, kad tai solidari abiejų sutuoktinių prievolė;
3. Skolinių įsipareigojimų kreditoriui klausimas jau yra išspręstas teismo sprendimu už akių ir skola priteista. D. R. byloje nebuvo įtrauktas atsakovu ir nedalyvavo;
4. Sutoktiniai paneigė nurodytą prezumpciją pateikdami paaiškinimus, kad D. R. nėra ir negali būti susijęs su aptariamos prievolės atsiradimu ir/ar vykdymu, kadangi šalys jau prieš nurodytą eismo įvykį ilgą laiką nevedė bendro ūkio;
5. Senaties terminai praleisti.

Apeliacinis skundas tenkintinas. Apeliacinės instancijos teismo nustatytos bylos aplinkybės, teisiniai argumentai ir išvados:

1. Pagal CPK 329 straipsnio 1 dalį pagrindas panaikinti pirmosios instancijos teismo sprendimą yra ne bet koks proceso teisės normų pažeidimas, o tik toks, dėl kurio galėjo būti neteisingai išspręsta byla. Neteisingas bylos išsprendimas gali apimti tiek materialiai neteisingą bylos rezultatą, tiek esminį byloje dalyvaujančių asmenų procesinių teisių suvaržymą, dėl kurio lieka neatskleista bylos esmė, jei toks pažeidimas negali būti ištaisytas apeliacinės instancijos teisme (CPK 327 straipsnio 1 dalies 2 punktas).
2. Apeliantas savo skundą grindžia tuo, kad Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (toliau – TPVCAPDĮ) 4 straipsnio 2 dalyje yra numatyta, kad, jeigu transporto priemonė

priklauso keliems asmenims bendrosios nuosavybės teise, už draudimo sutarties sudarymą šie asmenys atsako solidariai. TPVCAPDĮ 23 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad kreditorius turi teisę reikalauti, jog atsakingas už žalą asmuo (šiuo atveju – A. C.) arba asmuo, neįvykdęs pareigos sudaryti draudimo sutartį (šiuo atveju — A. R. ir D. R.), grąžintų dėl padarytos žalos išmokėtą sumą (solidari atsakomybė).

3. Aukščiau aptarto reglamentavimo nekeičia ir aplinkybė, kad kreditorius solidarią skolą jau yra prisiteisęs iš vieno iš solidarių skolininkų A. R. Apelianto vertinimu, reikalavimo/ieškinio pareiškimas tik vienam iš solidariųjų skolininkų neatima iš kreditoriaus teisės pareikšti reikalavimą/ieškinį ir kitiems solidariesiems skolininkams. Tokia taisyklė galioja kol solidarioji prievolė baigiasi (CK 6.14 straipsnio 3 dalis). Apeliantas nurodė, kad bylos nagrinėjimo metu reikalavimą grąžinti išmokėtą sumą reiškia ir D. R., kaip solidariam skolininkui.
4. Apeliacinės instancijos teismas pažymi, jog nors kreditorius bylos nagrinėjimo metu nepareiškė tinkamai suformuluoto materialinio teisinio reikalavimo D.R., iš atsiliepimo turinio aišku, jog ginčas dėl D.R. prievolės kreditoriui egzistavimo bylos nagrinėjimo metu buvo kilęs. Šiuo atveju teismo turėjo būti taikomas procesinio dokumento trūkumų šalinimo institutas. Nagrinėjimu atveju kreditorius pateikė atsiliepimą, nors iš procesinio dokumento turinio seka, kad ketino pareikšti materialinius teisnius reikalavimus D. R., t. y. buvo visos prielaidos konstatuoti, kad pateiktas procesinis dokumentas neatitinka ieškinio turiniui keliamų reikalavimų, ir įpareigoti kreditorių pašalinti nurodyto procesinio dokumento trūkumus (CPK 138,135 straipsniai).
5. Automobilis buvo A.R. įgytas nenutraukus santuokos su D.R. Įstatymas įtvirtina santuokoje įgyto turto bendrumo prezumpciją.
6. Pirmosios instancijos teismas neturėjo pagrindo vertinti šalių argumentus dėl sutuoktinių bendro gyvenimo nutraukimo momento bei dėl santuokos metu įgyto automobilio priskyrimo prie asmeninės A. R. turto byloje pagal sutuoktinių pareiškimą dėl santuokos nutraukimo bendru sutikimu, nagrinėjamoje CPK XXV skyriuje numatyta tvarka. Teismas turėjo sustabdyti santuokos nutraukimo bendru sutuoktiniu sutikimu bylos nagrinėjimą iki bus išspręstas kreditoriaus ir atsakovo D. R. ginčas dėl automobilio (duomenys neskelbtini) teisinio režimo bei atsakovo D. R., kaip galimo šio automobilio bendraturčio, atsakomybės už automobilio eksploatavimą be civilinės atsakomybės draudimo poliso pasekmes (CPK 540 straipsnio 4 dalis).

7. Apeliacinės instancijos teismas konstatuoja, kad pirmosios instancijos teismo sprendimas naikintinas ir byla perduotina pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo³².

Remiantis pateikta bylos informacija galime teigti, jog netinkamas sutuoktinių prievolės kvalifikavimas gali turėti įtakos kreditoriaus interesams prievolės išieškojime. Šiuo atveju teismui priėmus sprendimą, jog prievolė yra sutuoktinės asmeninė atsakomybė, kreditorius prievolę gali išieškoti tik iš sutuoktinės asmenine nuosavybės teise priklausančio turto. Atsižvelgiant į bylos aplinkybes, jog sutuoktinė nei kilnojamąjo, nei nekilnojamąjo turto neturi, prievolės išieškojimas tampa komplikuoatas. Tuo remiantis nėra užtikrinamas tinkamas prievolės įvykdymas.

Nustatant sutuoktinių prievoles - atsižvelgiama į sutuoktinių lygiateisiškumo principą (CK 3.3 straipsnio 1 dalis). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje yra pasisakęs, jog sutuoktinių lygiateisiškumas reikalauja, kad visi šeimos gyvenimo klausimai (šeimos lėšų naudojimas, šeimos namų ūkio tvarkymas, daiktų įsigijimas) būtų sprendžiami ne vienašališkai, o abipusiu sutuoktinių susitarimu. Lygiateisiškumas kartu reiškia ir pareigų bei atsakomybės už šeimos reikalų tvarkymą ir jos prievoles lygybę. Tais atvejais, kai vieno iš sutuoktinių veiksmai prieštarauja lygiateisiškumo principui, įstatymų leidėjas yra įtvirtinęs atitinkamų pasekmių atsiradimą. CK 3.98 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad kiekvienas sutuoktinis privalo kompensuoti kitam sutuoktiniui bendrosios jungtinės nuosavybės sumažėjimą, jeigu jis bendrą turtą naudojo tikslams, nesusijusiems su CK 3.109 straipsnyje nustatytų prievolių vykdymu, išskyrus atvejus, kai jis įrodo, kad turtas buvo panaudotas šeimos poreikiams tenkinti. CK 3.123 straipsnio 4 dalyje nustatyta galimybė sumažinti vieno iš sutuoktinių dalį iš bendro turto dėl netinkamo sutuoktinio elgesio, būtent vieno sutuoktinio dalis iš bendro turto gali būti mažinama šeimos negautų pajamų suma, kurių šeima negavo dėl sutuoktinio aplaidumo arba kurias jis nuslėpė nuo šeimos ir naudojo savo asmeniniams poreikiams tenkinti³³.

Taigi visi klausimai, susiję su šeimos interesais turi būti sprendžiami ne vieno sutuoktinio interesu (vienašališkai), bet abiejų sutuoktinių bendru susitarimu. Esant netinkamiems vieno sutuoktinio sprendimams, kurie buvo sudaryti asmeniniams poreikiams tenkinti, tam panaudojant turtą, esantį bendroje jungtinėje sutuoktinių nuosavybėje yra numatyta pareiga sutuoktiniui kompensuoti bendro turto sumažėjimą.

³² Vilniaus apygardos teismo 2022 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-84-340/2022.

³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl sutuoktinių turtines prievoles reglamentuojančių teisės normų taikymo apžvalga „Teismų praktika“ Nr. 40.

Prievolių klasifikacija yra svarbi ir sutuoktinių tarpusavio santykiams. Nustatytas sutuoktinių turtinės prievolės pobūdis lemia, iš kokio turto bus vykdoma turtinė prievolė. Tai turi reikšmės ir išieškojimo procese. Asmeninės turtinės prievolės išieškomos iš asmeninio turto, o sutuoktinių bendros turtinės prievolės iš bendro sutuoktinių turto (CK 3.109 straipsnis). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje laikosi aiškos nuomonės, jog antstolis pagal turimas funkcijas negali nustatyti sutuoktinių prievolės pobūdžio, nustatydamas turtą į kurį gali būti nukreiptas išieškojimas turi vadovautis išieškojimo pagrindu esančių vykdytinų dokumentų nustatytais teisiniais faktais. Civilinėse bylose dėl išieškojimo pagal sutuoktinių prievolės plenarinė sesija yra išaiškinusi, jog prievolės vykdymui iš bendro sutuoktinių turto būtina nustatyti prievolės pobūdį, t.y. prievolė yra asmeninė ar bendra (dalinė ar solidari), tai nustatyti gali tik teismas. Antstolio veiklos ribos yra aiškiai apibrėžtos jam pateiktu vykdyti vykdomuoju dokumentu³⁴.

Apibendrinant tai, kas pasakyta, galima daryti išvadą, jog tinkamas prievolių kvalifikavimas ir atskyrimas yra reikšmingas tiek kreditoriams, tiek sutuoktiniams, nes padeda apginti jų interesus, užtikrina tinkamą prievolių įvykdymą bei išieškojimo procesą.

1.3. Bendro likusio turto padalijimo įtaka prievolių vykdymui

Nustačius bendrą turtą, kuris gali būti realiai dalijamas tarp sutuoktinių, būtina nustatyti jų bendro turto dalis³⁵. Remiantis CK 3.117 straipsnio 1 dalimi yra laikomasi prezumpcijos, jog sutuoktinių bendro turto dalys yra lygios. Taigi tuo remiantis dalinant bendrą turtą, kiekvienam sutuoktiniui būtų priskiriama po ½ dalį bendro turto. Nukrypti nuo lygių dalių principo yra galima tik įstatymo nustatytais atvejais³⁶. Įstatymas pateikia nebaigtinį sąrašą atvejų, kuomet teismas gali nukrypti nuo sutuoktinių bendro turto lygių dalių principo. Pagal CK 3.117 straipsnio 2 dalį, 3.123 straipsnio 1 dalį teismas, atsižvelgdamas į vieno sutuoktinio sveikatos būklę ar jo turtinę padėtį arba kitas svarbias aplinkybes, gali nukrypti nuo sutuoktinių bendro turto lygių dalių principo ir priteisti vienam sutuoktiniui didesnę, o kitam mažesnę turto dalį. Taip pat, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas CK normas, reglamentuojančias bendrosios jungtinės nuosavybės padalijimą, yra suformulavęs taisyklę, kad dalijant bendrą sutuoktinių turtą, teismas, nustatydamas kiekvienam iš jų tenkančią turto dalį, vadovaujasi CK nuostatomis ir atsižvelgia į šalių nurodytas aplinkybes

³⁴ Imbrasienė, K. (2024). Prievolių padalijimas santuokos nutraukimo bylose. *Kauno kolegija*, 20 (1), 87-94.

³⁵ Mikelėnas, V. (2009). *Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 286.

³⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.

ir prašomus turto padalijimo būdus³⁷. Šiuo atveju, nagrinėjant nukrypimo nuo sutuoktinių bendro turto lygių dalių principo atvejus, pagrindinis aspektas yra teikiamas kreditorių interesų apsaugai. Kokią įtaką kreditorių interesams turi, toks nukrypimas.

Vieno iš sutuoktinių sveikatos būklė gali būti traktuojama kaip pagrindas nukrypti nuo lygių dalių principo, priteisiant didesnę turto dalį vienam sutuoktiniui. Šis atvejis buvo nagrinėtas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 30 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-122-969/2018.

Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad taikant CK 3.123 straipsnio 1 dalies normą neužtenka tik konstatuoti esant tam tikras aplinkybes, dėl kurių nukrypimas nuo lygių dalių principo yra galimas, reikia nustatyti, kiek toks nukrypimas yra būtinas, siekiant apsaugoti sutuoktinio, vaiko interesus; vadinasi, turi būti pakankamai aiškūs kriterijai, nustatant sutuoktiniams tenkančias turto dalis. CK 3.123 straipsnio 1 dalyje nenustatyta, kokia dalimi gali būti nukrypstama nuo lygių dalių principo, įtvirtinto CK 3.117 straipsnio 1 dalyje. Nukrypimo nuo sutuoktinių bendro turto lygių dalių principo mastas ir turto padalijimo būdas priskirtini teismo diskrecijai, įvertinant individualias bylos aplinkybes.

Nagrinėjamoje byloje ieškovė prašė priteisti jai didesnę bendrosios jungtinės nuosavybės dalį dėl jos sveikatos būklės. Teismai nustatė, kad ieškovė serga išsėtine skleroze, jos sveikatos būklė sunki, ji yra nedarbinga.

Pirmosios instancijos teismas sprendė, kad dėl nurodytos priežasties yra pagrindas nukrypti nuo lygių dalių principo, ir priteisė ieškovei turto (65 proc.), atsakovui – (35 proc.), t. y. teismas, dalydamas bendrąją jungtinę nuosavybę, padidino ieškovės dalį ir priteisė jai visą žemės sklypą ir G. Z. paslaugų įmonę.

Apeliacinės instancijos teismas sprendė priešingai, nurodė, kad pagrindas nukrypti nuo lygių dalių principo nenustatytas, nes tam vien tik ieškovės ligos fakto neužtenka, taip pat neužtenka ir argumento, kad to reikia siekiant išvengti kompensacijos mokėjimo. Į bylą buvo pateikti duomenys apie atsakovo patirtą infarktą. Taigi šį turtą apeliacinės instancijos teismas sutuoktiniams dalijo po 1/2 dalį natūra.

Teisėjų kolegija laiko šiuos apeliacinės instancijos teismo argumentus nepagrįstais. Nagrinėjamoje byloje nustatytas CK 3.123 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas pagrindas nukrypti nuo lygių dalių principo dalijant bendrąją jungtinę nuosavybę – ieškovės sveikatos būklė. Todėl remiantis kasacinio teismo praktika byloje svarbu nustatyti, ar toks nukrypimas,

³⁷ Šiaulių apylinkės teismo 2025 m. vasario 03 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-158-1184/2025.

siekiant apsaugoti ieškovės interesus, yra būtinas. Bylos duomenimis, ieškovei nuosavybės teise priklauso gyvenamasis namas, jai apeliacinės instancijos teismo priteista 1/2 dalis žemės sklypo po juo ir 1/2 dalis G. Z. individualios įmonės, kuri dėl ieškovės ligos faktiškai yra neveikianti, taip pat jai priteista 637/2548 dalys žemės sklypo ir 250 UAB Degučių turgaus akcijų. Ieškovė dėl ligos negali dirbti ir iš darbinės veiklos gauti pajamų. Įvertinus į bylą pateiktus duomenis apie realias ieškovės pajamas ir išlaidas, patiriamas dėl ligos, taip pat reikalingas pragyvenimui, yra pagrindas spręsti, kad ieškovės gaunamos pajamos ir turtas, nenukrypus nuo lygių dalių principo dalijant sutuoktinių bendrąją jungtinę nuosavybę, nebus pakankami jos poreikių patenkinimui užtikrinti. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ieškovei reikalinga papildoma dalis turto egzistenciniams poreikiams patenkinti (24 val. slauga – kitų asmenų pagalba, gydymo, maisto, higienos priemonės ir pan.), nes po santuokos nutraukimo dėl ligos ji neturės realios galimybės dirbti, gauti papildomas pajamas, kurti savo gerovės ir kt., priešingai nei atsakovas, kuris yra dirbantis ir gauna nuolatinės pajamas.

Apeliacinės instancijos teismas akcentavo atsakovo patirtą infarktą, tačiau byloje nėra nustatyta, kad šis faktas padarė įtaką ieškovo galimybei po santuokos nutraukimo dirbti, kad jo darbingumas ir pajamos dėl to sumažėjo, kad jis patiria papildomų išlaidų (ir kokių). Taigi po santuokos nutraukimo atsakovas, priešingai nei ieškovė, turės galimybę dirbti, gauti pajamas ir kurti savo gerovę.

Teisėjų kolegija konstatuoja, kad pirmosios instancijos teismas, nustatydamas kiekvienam sutuoktiniui tenkančio bendro turto dalis, t. y. ieškovei – 65 proc., o atsakovui – 35 proc., ir nedalydamas natūra tarp šalių žemės sklypo ir G. Z. paslaugų įmonės, šį turtą priteisdamas ieškovei, atsižvelgė į šioje byloje nustatytus teisiškai reikšmingus faktus ir toks padalijimas atitinka sąžiningumo, teisingumo, protingumo principus (CK 1.5 straipsnio 4 dalis). Dėl nurodytų priežasčių teisėjų kolegija sprendžia, kad yra pagrindas panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį, kuria žemės sklypas ir G. Z. paslaugų įmonė priteisti ieškovei ir K. Z. po 1/2 dalį, ir dėl šios bylos dalies palikti galioti pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria šis turtas yra priteistas ieškovei (CPK 359 straipsnio 1 dalies 3 punktas)³⁸.

Byloje buvo sprendžiamas klausimas ir dėl sutuoktinių turimos prievolės kreditoriui. Teismo priimtas sprendimas buvo sutuoktinių turimą prievolę laikyti solidaria sutuoktinių atsakomybe, todėl toks nukrypimas nuo lygių dalių principo padalinant sutuoktinių bendro

³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-122-969/2018.

turto dalį neturi absoliutaus pažeidimo kreditoriaus interesams. Kreditoriaus interesai yra apsaugoti. Nepavykus išieškoti prievolės iš sutuoktinio, kuriam priteista mažesnė turto dalis, jis prievolės išieškojimą galės nukreipti į kitą sutuoktinį (kuriam priteista didesnė bendro turto dalis). Todėl, šiuo mano patektu, teismų praktikos pavyzdžiu, teismo sprendimas, nukrypti nuo lygių dalių principo, neigiamos įtakos kreditoriaus interesams nesukelia.

Teismų praktikoje pastebima atvejų, kai teismo sprendimas, nukrypti nuo lygių dalių principo dalinant bendrą sutuoktinių turtą, gali turėti neigiamą įtaką kreditorių interesams. Vienas iš tokių atvejų buvo nagrinėtas Vilniaus apygardos teismo 2022 m. sausio 13 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e2A-84-340/2022.

Bylos faktinės aplinkybės - kreditorius pateikė apeliacinį skundą dėl Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendimo pagal sutuoktinių prašymą dėl santuokos nutraukimo. Sutuoktiniai (A.R. ir D.R.) nei bendro nei asmeninio nekilnojamojo turto neturėjo. Vienas iš sutuoktinių (D.R.) turėjo transporto priemonę, kurią traktavo kaip jam priklausančią asmeninės nuosavybės teisę, nors buvo įsigyta esant santuokoje. Sutuoktinių teigimu transporto priemonė buvo įsigyta iš D. R. asmeninių lėšų laikotarpyje, kai sutuoktiniai nevedė bendro ūkio. Sutuoktinių atstovo teigimu, A.R. transporto priemonės net nėra mačiusi ir nėra niekuomet jos naudojusi, ji buvo įsigyta iš D. R. lėšų, sukauptų asmeniškai sutuoktiniams nevedant bendro ūkio, be to, jo remontu, eksploatavimu visuomet išimtinai rūpinosi ir savo lėšas tam skyrė tik D. R., sutuoktinė prie to neprisidėjo ir negalėjo prisidėti, todėl dalijant šį turtą yra būtinybė nukrypti nuo lygių dalių principo.

Kreditorius atsiliepime nurodė, jog sutarties dėl santuokos nutraukimo pasekmių, kreditorinis įsipareigojimas suinteresuotam asmeniui laikytinas solidaria sutuoktinių prievole, todėl nurodė, neprieštaraujantis sutuoktinių prašymui nutraukti santuoką su sąlyga, jeigu minėtas sutuoktinių įsipareigojimas bus vykdomas iš bendro sutuoktinių turto, o jo nepakankant – ir iš asmeninio sutuoktinių turto.

Sutuoktinių atstovas pateikė papildomus paaiškinimus, nurodydamas, jog kreditoriaus reikalavimas nepagrįstas. Nurodė, jog prievolės kreditoriui klausimas yra išspręstas įsiteisėjusiu teismo sprendimu, todėl nėra teisinio pagrindo modifikuoti kitoje byloje priimtą teismo sprendimą. Paaiškino, jog D.R. nėra ir negali būti susijęs su šios prievolės atsiradimu ir/ar vykdymu. Jam apie šį įvykį nieko nebuvo žinoma, žala kreditoriui susijusi su transporto priemone, kuri buvo įgyta be D. R. žinios iš asmeninių sutuoktinės lėšų, todėl pripažintina jos asmenine nuosavybe, be to ją vairavo trečiasis asmuo.

Pažymėjo, kad tai, jog prievolė santuokos metu vykdytina iš bendro sutuoktinių turto nereiškia, kad tai solidari prievolė.

Vilniaus miesto apylinkės teismas sprendimu nutraukė D.R. ir A.R. santuoką. Transporto priemonę priteisė D.R. asmeninės nuosavybės teise. Šalys patvirtino, kad joms yra žinoma, jog dalijantis santuokoje įgytą turtą, tas sutuoktinis, kuriam atitenka mažesnė bendro turto dalis, turi teisę reikalauti iš kito sutuoktinio piniginės kompensacijos, tačiau šiuo atveju abi šalys patvirtino, kad nei viena iš kitos nereikalauja ir viena kitai nemoka jokios papildomos piniginės kompensacijos dėl aukščiau nurodytos turto pasidalijimo tvarkos, ir toks šalių susitarimas atitinka abiejų šalių valią bei interesus. Prievolė kreditoriui pripažinta A.R. asmenine prievole. Teismo teigimu, sutuoktiniai tinkamai pagrindė bendrosios jungtinės nuosavybės teise įgyto turto padalijimą tarp sutuoktinių, nukrypstant nuo turto lygių dalių principo. Taip pat sutiko su sutuoktinių atstovu, jog prievolė kreditoriui asmeninė sutuoktinės A.R. prievolė, kuri atsirado dėl eismo įvykio.

Kreditorius apeliaciniu skundu prašo panaikinti teismo sprendimo dalį, kuria buvo pripažinta, kad solidari sutuoktinių A.R. ir D.R. skola bus laikoma asmenine A.R. prievole ir perduoti bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Apeliacinis skundas tenkintinas. Apeliacinės instancijos teismas konstatuoja, kad pirmosios instancijos teismas, netinkamai išnagrinėjęs kreditoriaus ir sutuoktinio D. R. ginčą dėl santuokoje įgyto automobilio teisinio režimo, esmingai pažeidė proceso teisės normas (CPK 540 straipsnio 4 dalis), dėl to nebuvo atskleista bylos esmė ir galėjo būti neteisingai išspręsta byla. Be to, nurodyti pažeidimai negali būti ištaisyti apeliacinės instancijos teisme. Dėl to pirmosios instancijos teismo sprendimas naikintinas ir byla perduotina pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo (CPK 329 straipsnio 1 dalis)³⁹.

Taigi minėtu atveju teismo sprendimas, nukrypti nuo lygių dalių principo, turi įtakos kreditoriaus interesams. Turtas priteisiamas vienam sutuoktiniui, be kompensacijos išmokėjimo dėl nukrypimo nuo lygių dalių principo, o prievolė kitam sutuoktiniui asmenine atsakomybe. Taigi šiuo atveju kreditorius gali išieškojimą nukreipti tik į vieną iš sutuoktinių, kuriam prievolė priteista asmenine atsakomybe. Kadangi asmuo neturi jokio turto, tai tas faktas komplikuoja ir apsunkina prievolės išieškojimo galimybes.

Apibendrinant tai, kas pasakyta, galima daryti išvadą, jog bendro likusio sutuoktinių turto padalijimas turi įtakos sutuoktinių turimų prievolių vykdymui. Ypatingai reikšmingas yra kreditorių interesams. Bendrą turtą padalinus nenukrypstant nuo lygių dalių

³⁹ Vilniaus apygardos teismo 2022 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-84-340/2022.

prezumpcijos, sutuoktinių dalys būtų lygios ir tai neturėtų neigiamos įtakos sutuoktinių turimiems kreditoriams, jų interesai būtų apsaugoti. Tačiau esant priešingam atvejui, toks padalijimas gali sukelti neigiamas pasekmes, ypač tuo atveju, jei prievolė asmenine atsakomybe priteisiama tam sutuoktiniui, kuris neturi turto. Susidaro galimybė skolininkui tapti nemokiam ir tokiu būdu yra apsunkinamas pats prievolės išieškojimo procesas. Solidarios prievolės priteisimas, tokios neigiamos įtakos kreditoriaus interesams nesukelia, nes kreditoriui nepavykus prievolės išieškoti iš vieno sutuoktinio (kuriam priteista mažesnė dalis), išieškojimą gali nukreipti į kitą sutuoktinį. Tuo remiantis, teismas priimdamas sprendimą dėl nukrypimo nuo lygių dalių principo, turėtų atsakingai įvertinti, ar toks nukrypimas yra tikslingas ir būtinas. Taip pat, ar toks padalinimas neturės neigiamos įtakos kreditoriams, sutuoktinių (skolininkų) prievolių vykdyme.

2. Sudaryto turto balanso realizavimas sutuoktinių prievolių vykdyme

Sudarytas turto balansas yra reikšmingas tolimesniame sutuoktinių prievolių išieškojime, vykdymo procese. Todėl svarbu, jog jis būtų sudarytas tinkamai t.y. tinkamai nustatyta bendro ir asmeninio turto sutuoktinių nuosavybė, tinkamai kvalifikuotos ir atribotos sutuoktinių prievolės. Atsižvelgiant į tai bus aišku, iš kokio sutuoktinių turto (asmeninio ar bendro) bus vykdomos turimos sutuoktinių prievolės.

Sutuoktinių bendro turto pasyvas yra skirstomas į prievoles, kurių mokėjimo terminas yra suėjęs ir į prievoles, kurių mokėjimo terminas nėra suėjęs arba jos yra ginčijamos⁴⁰. Pagrindinis šių prievolių skirtumas tai skirtingi teisiniai padariniai, kuriuos plačiau aptarsiu savo darbe.

2.1. Prievolės, kurių mokėjimo terminas yra suėjęs

Remiantis CK 3.118 straipsnio 2 dalimi iš bendro sutuoktinių turto pirmiausia turi būti sumokamos (priteisiamos) iš šio turto mokėtinos skolos, kurių mokėjimo terminas yra suėjęs⁴¹. Kadangi prievolės mokėjimo terminas jau yra suėjęs, kreditorius turi atsiradusią reikalavimo teisę. Tokiu atveju sutuoktiniams (skolininkams) atsiranda pareiga įvykdyti

⁴⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.

⁴¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.

turimą prievolę, o kreditoriui reikalauti prievolės įvykdymo. Esant šiai aplinkybei svarbu, jog į bylos nagrinėjimą būtų įtraukti visi sutuoktinių turimi kreditoriai.

Civilinis kodeksas sutuoktiniams numato imperatyvą informuoti kreditorius apie bylos iškėlimą. Šis faktas yra reikšmingas kreditoriams, jog jie galėtų realiai įgyvendinti savo teisę įsitraukti į turto padalijimo bylą kaip tretieji asmenys, reiškiantys savarankiškus reikalavimus⁴². Kreditoriams pareiškus savarankiškus reikalavimus priteisiamos bendros sutuoktinių skolos. Kol nėra išsprendžiamas klausimas dėl kreditorių reikalavimų patenkinimo, negali būti tinkamai nustatoma sutuoktinių dalytino turto dalis.

Sutuoktinių turimos prievolės gali būti skirstomos į asmenines ir bendras prievoles. CK 3.109 straipsnis numato prievoles, kurios yra vykdomos iš bendro sutuoktinių turto. Bendromis prievolėmis laikomos tokios prievolės, kurios sutuoktinių buvo įgytos tenkinat savo šeimos interesus. Minėto straipsnio pirmoje dalyje pateikiamas bendrų sutuoktinių prievolių sąrašas. Teismų praktikoje nurodoma, jog bendros prievolės vykdomos iš bendro sutuoktinių turto (CK 3.109 straipsnio 1 dalis). Bendroms sutuoktinių prievolėms, kurios turi būti vykdomos iš bendro turto pagal CK 3.109 straipsnio 1 dalies 5 punktą, priskiriamos prievolės, atsiradusios iš sandorių, sudarytų vieno iš sutuoktinių, kai yra kito sutuoktinio sutikimas, arba kito sutuoktinio vėliau patvirtintų, taip pat prievolės, atsiradusios iš sandorių, kuriems sudaryti kito sutuoktinio sutikimo nereikėjo, jeigu jie buvo sudaryti šeimos interesais⁴³.

Solidarios sutuoktinių prievolės yra traktuojamos kaip bendros sutuoktinių prievolės. Prievolės solidarumas nėra preziumuojamas, išskyrus įstatymo nustatytas išimtis. Tuo remiantis atsiranda priešinga prezumpcija, t.y. jog prievolė yra dalinė, jeigu neįrodyta priešingai. Tokia taisyklė nustatyta atsižvelgiant į tai, kad solidarioji prievolė grindžiama principu „vienas už visus, visi už vieną“, kuris labai sunkina skolininkų padėtį. Šią prezumpciją gali paneigti tik įstatymas ar šalių susitarimas, numatantis, kad prievolė yra solidarioji, o ne dalinė⁴⁴. Ji atsiranda tik įstatymų ar šalių susitarimu nustatytais atvejais, taip pat kai prievolės dalykas yra nedalus (CK 6.6 straipsnio 1 dalis)⁴⁵. Solidarioji prievolė yra dalinės prievolės priešingybė. Solidarumas pats savaime reiškia, jog reikalavimo teisė

⁴² Keserauskas, Š., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002.p. 247.

⁴³ Kauno apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 19 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-22894-1172/2024.

⁴⁴ Mikelėnas, V., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003.p. 24-25.

⁴⁵ Kauno apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 19 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-22894-1172/2024.

arba pareiga negali būti skaidoma į dalis, nors yra keli kreditoriai ar keli skolininkai. Solidarumas tai tarsi garantas apsaugojantis kreditorių interesus⁴⁶. Pavyzdžiui vienam iš sutuoktinių (skolininkų) tapus nemokiam šis faktas neturės tokios didelės įtakos prievolės įvykdymui, nes prievolės padengimą kreditorius galės nukreipti į kitą mokų sutuoktinį (skolininką). Taip pat solidarumas sukelia privalomąjį procesinį bendrininkavimą. Ieškinys pareiškiamas vienam bendraskoliui, o kiti įtraukiami kaip atsakomybės bendrininkai (CPK 43 straipsnis).

Prievolių pripažinimas bendromis sutuoktinių prievolėmis turi svarbią reikšmę, nes pirmiausia bus vykdomos iš turto, kuris sutuoktiniams priklauso bendrosios jungtinės nuosavybės teise. Jei kreditorių reikalavimams visiškai patenkinti nepakaks bendro sutuoktinių turto, bendras sutuoktinių prievolės bus galima išieškoti iš asmeninio sutuoktinių turimo turto (CK 3.113 straipsnis)⁴⁷. Bendrų abiem sutuoktiniams kreditorių reikalavimai iš bendro turto tenkinami pirmiau už kiekvieno iš sutuoktinių kreditorių reikalavimus. Ši taisyklė yra netaikoma įkeitimo (hipotekos) kreditoriams (CK 3.110 straipsnio 2 dalis). Taigi CK 3.110 straipsnyje yra įtvirtinta taisyklė, numatanti, iš kokio turto ir kokia eilės tvarka turi būti tenkinamos sutuoktinių asmeninės prievolės. Šio straipsnio 2 dalyje nurodyta kreditorių reikalavimų tenkinimo iš bendro sutuoktinių turto eilės tvarka. Ji priklauso nuo to, ar pareiškę reikalavimus kreditoriai yra vieno sutuoktinio ar bendri abiejų sutuoktinių. Bendrų abiejų sutuoktinių kreditorių reikalavimai iš bendro turto tenkinami pirmiau. Šios taisyklės išimtis taikoma įkeitimo (hipotekos) kreditoriams, kurie savo reikalavimus turi teisę tenkinti pirmiau už visus kitus kreditorius. Tai reiškia, kad vieno sutuoktinio kreditorius, kurio reikalavimas užtikrintas bendro sutuoktinių turto įkeitimu (hipoteka), turės pirmenybę prieš bendrus abiejų sutuoktinių kreditorius⁴⁸.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2020 m. gegužės 20 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-157-378/2020 sprendė klausimą dėl prievolių pagal vekselius priskyrimo bendroms solidarioms prievolėms.

Pagal šios bylos faktines aplinkybes, sutuoktinis pasirašė penkis vekselius dėl pinigų paskolinimo ir byloje įrodinėjo, kad pinigai buvo panaudoti pirkti butui Neringoje, naudojamam šeimos poreikiams tenkinti.

⁴⁶ Mikelėnas, V. (2002). *Prievolių teisė*. Pirmoji dalis. Antras tomas. Vilnius: Justitia, 2002, p. 129.

⁴⁷ Keserauskas, Š., et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002.p. 231.

⁴⁸ Keserauskas, Š., et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002.p. 232.

Remiantis CK 109 straipsnio 3 dalimi vienam sutuoktiniui be kito sutuoktinio sutikimo imant paskolą arba perkant prekių išsimokėtina, kai tai nėra būtina bendriems šeimos poreikiams tenkinti, solidarioji prievolė neatsiranda. Sutuoktinės sutikimas nebuvo gautas, todėl siekiant įrodyti šių prievolių bendrumą, turi būti nustatyta, kad jos prisiimtose šeimos poreikiams tenkinti.

Teisėjų kolegijos pozicija, kad prievolės, susijusios su bendrosios jungtinės nuosavybės objekto įgijimu, laikytinos bendromis, tačiau šiuo atveju pinigai buvo gauti pagal vekselį, kuris yra abstraktus ieškovo įsipareigojimas grąžinti vekselio turėtojų pinigų ir kuriame nėra nurodytas skolinimosi tikslas.

Apeliacinės instancijos teismas, pripažindamas šias prievoles bendromis, rėmėsi ieškovo nurodytomis, tačiau neįrodytomis aplinkybėmis, kad sutuoktiniai, pirkdami butą Neringoje, neturėjo kitų lėšų pradiniam įnašui, todėl ieškovas jas skolinosi ir jos buvo panaudotos bendrajai jungtinei nuosavybei įgyti. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad bylos šalių paaiškinimai yra įrodinėjimo priemonė (CPK 177 straipsnio 2 dalis), tačiau juose išdėstyti faktiniai duomenys, ypač kai jie yra pagrindinis įrodymų šaltinis nustatant įrodinėjamą aplinkybę, teismo turi būti kruopščiai pasverti – ar jie detalūs, nuoseklūs ir patikimi. Vienas iš paaiškinimų patikimumo kriterijų yra tai, ar tokio įrodymo duomenis gali patvirtinti kiti byloje surinkti leistini įrodymai, kurių duomenys turi būti palyginti ir įvertinti kartu su šalių paaiškinimais. Jų įrodomąją vertę teismas turi nustatyti juos įvertinęs kartu su byloje surinktų įrodymų visetu (CPK 185 straipsnis).

Atitinkamai ši apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo dalis dėl prievolių pagal vekselius pripažinimo bendromis solidariosiomis sutuoktinių prievolėmis yra naikintina⁴⁹.

Taigi vieno iš sutuoktinių turimos prievolės vekselių pagrindu nėra laikytinos bendromis sutuoktinių prievolėmis. Tai labiau traktuojama kaip dalinė prievolė, kuri po santuokos nutraukimo tampa asmenine sutuoktinio prievole.

Apibendrinant tai, kas pasakyta, galima daryti išvadą, jog suėjęs prievolės mokėjimo terminas sukuria pagrindą kreditoriui įgyti reikalavimo teisę į sutuoktinių turimą prievolę. Tuo remiantis svarbu, jog į bylos nagrinėjimą būtų įtraukti visi sutuoktinių turimi kreditoriai, galintys pareikšti savo savarankiškus reikalavimus, nes tai sukuria kreditoriams galimybę užtikrinti savo interesus ir apsisaugoti nuo teisių pažeidimo. Bendros sutuoktinių

⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-157-378/2020.

prievolės yra išieškomos iš bendro turto. Tik esant aplinkybei, kai bendro sutuoktinių turto nepakanka yra numatyta galimybė kreditoriams bendras sutuoktinių prievolės išieškoti iš asmeninio sutuoktinių turto.

2.2. Prievolės, kurių mokėjimo terminas nėra suėjęs

Atvejais, kai iš bendro sutuoktinių turto vykdytinų prievolių įvykdymo terminas dar nėra suėjęs ar šios prievolės yra ginčijamos, tai sutuoktinių bendro dalytino turto visuma yra mažinama šių prievolių (skolų) suma⁵⁰. Kasacinis teismas formuoja nuoseklią praktiką ir laikosi pozicijos, jog dar neįvykdytos solidarios sutuoktinių prievolės, kurių įvykdymo terminas nėra suėjęs yra nedalijamos ir nemodifikuojamos. Šiuo atveju buvę sutuoktiniai lieka bendraskoliais, išskyrus, kai kreditorius sutinka, kad liktų vienas skolininkas. Tai reiškia, kad sutuoktiniai savo turtinių santykių negali spręsti trečiųjų asmenų – kreditorių – sąskaita, nes solidariąją prievolę pakeitus į dalinę arba asmeninę kyla grėsmė, kad prievolė bus neįvykdyta visiškai ar iš dalies⁵¹. Praktikoje tokios situacijos, jog kreditorius sutinka modifikuoti solidarią sutuoktinių prievolę yra gana retos, nes kreditoriai vengia atsisakyti savo interesų apsaugos garanto.

Kreditoriaus sutikimas, jo valia, turi būti aiškiai išreikšta. Nesant aiškiai išreikšto kreditoriaus sutikimo pakeisti šalių sutarties sąlygas, yra pagrindas pripažinti, kad sutartis pažeidžia kreditoriaus interesus ir prieštarauja viešajai tvarkai⁵². Pavyzdžiui esant situacijai, kai vykstant santuokos nutraukimo bylai teisme, sutuoktiniai pareiškia reikalavimą pakeisti solidarią prievolę į dalinę ar asmeninę. Kreditorius apie bylos iškėlimą yra informuotas, tačiau neišreiškia savo valios dėl tokio reikalavimo. Tai tokiu atveju kreditoriaus tylėjimas negali būti traktuojamas kaip jo valios išraiška, pagrindžianti duotą sutikimą. Tylėjimas laikomas asmens valios išraiška tik įstatymų ar sandorio šalių susitarimo numatytais atvejais. Sutuoktiniai nutraukdami santuoką negali tarpusavyje sudaryti susitarimo dėl solidarios prievolės pakeitimo. Tokie susitarimai be kreditoriaus sutikimo pažeidžia kreditoriaus interesus ir negali būti laikomi solidarios prievolės pasibaigimo pagrindu⁵³. Taip pat svarbu paminėti, jog teismas, gavęs pareiškėjų prašymą patvirtinti santuokos nutraukimo padarinių sutartį, kuria modifikuojamos šalių prievolės

⁵⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.

⁵¹ Šiaulių apylinkės teismo 2023 m. spalio 30 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-33-471/2023.

⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-145-969/2022.

⁵³ Kauno apygardos teismo 2020 m. rugsėjo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-862-896/2020.

kreditoriui, privalo išsiaiškinti, ar yra gautas kreditorės sutikimas atlikti tokius pakeitimus. Remiantis nuosekliai formuojama kasacinio teismo praktika, esant tokiai aplinkybei susidaro pagrindas sutartį pripažinti, jog ji prieštarauja viešajai tvarkai⁵⁴.

Remiantis teismų praktika yra galimas kitoks solidariosios prievolės modifikavimas. Tokiu atveju vieną iš sutuoktinių atleidžiant nuo prievolės vykdymo iš dalies, pakeičiant prievolės į asmenines, šalių sutartomis dalimis ir pan. tik esant visų prievolės šalių (sutuoktinių ir kreditorių) sutikimui. Prievolių pobūdžio nustatymas yra teisiškai reikšmingas ne tik šeimos išoriniuose (kreditoriaus ir sutuoktinių), bet vidiniuose (sutuoktinių tarpusavio) teisiniuose santykiuose. Kaip buvo nurodoma kasacinėje jurisprudencijoje, patvarkymas rezoliucinėje teismo procesinio sprendimo dalyje, jog sutuoktiniai privalo kreditą grąžinti solidariai lygiomis dalimis (nurodant jas ir pinigine išraiška), skirtas sutuoktinių tarpusavio santykiams reguliuoti, taip pažymint, kad jų skolos dalys lygios, ir apibrėžiant galimų tarpusavio atsiskaitymų apimtį, visą skolą ar didesnę jo dalį grąžinus vienam sutuoktiniui, tačiau tai nereiškia, kad solidarioji prievolė padalyta ir nepaneigiama kreditoriaus teisė reikalauti, kad prievolę įvykdytų tiek abu sutuoktiniai bendrai, tiek ir bet kuris jų skyrium, be to, tiek ją visą, tiek jos dalį (CK 6.6 straipsnio 4 dalis)⁵⁵.

Esant daliniai prievolei yra laikomasi prezumpcijos, jog jos dalys yra lygios ir tokią prievolę padalijus ji pasiskirsto į dvi asmenines sutuoktinių prievoles. Taigi šiuo atveju kreditorius išieškojimą gali nukreipti tik į konkretų sutuoktinį (skolininką) ir jo turto dalį. Tokiu būdu kreditoriaus interesų apsauga yra mažesnė lyginant su solidaria sutuoktinių prievole. Nepaisant to ar prievolių terminas suėjęs, ar ne turi būti padalijamos visos bendros dalinės sutuoktinių prievolės. Dalinė sutuoktinių bendroji turtinė prievolė tarp sutuoktinių yra dalijama visada, jeigu yra pareikštas kreditoriaus arba sutuoktinių (sutuoktinio) reikalavimas dėl bendrosios dalinės prievolės padalijimo. Jeigu reikalavimas padalyti dalines sutuoktinių prievoles ieškinyje nėra pareiškiamas, tačiau teismui žinoma apie tokių prievolių buvimą, teismas, atsižvelgiant į tai, kad santuokos nutraukimo byloje turi būti padalijamos visos sutuoktinių dalinės turtinės prievolės, turėtų taikyti ieškinio trūkumų šalinimo institutą (CPK 40, 111 ir 115 straipsniai) ir pasiūlyti šalims pareikšti reikalavimą dėl bendrosios dalinės prievolės padalijimo⁵⁶.

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-292-378/2022.

⁵⁵ Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023 m. sausio 30 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-12-930/2023.

⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl sutuoktinių turtines prievoles reglamentuojančių teisės normų taikymo apžvalga „Teismų praktika“ Nr. 40.

Apibendrinant tai, kas pasakyta, galima daryti išvadą, jog solidarios sutuoktinių neįvykdytos prievolės, kurių terminas dar nėra suėjęs yra nemodifikuojamos. Šiuo atveju sutuoktiniai lieka bendraskoliais, nebent yra gaunamas kreditoriaus sutikimas dėl tokios prievolės modifikavimo. Tylėjimas negali būti šalių traktuojamas kaip tinkamas kreditoriaus valios išraiškos priemonė. Kreditoriaus sutikimas turi būti išreikštas aiškiai, priešingu atveju yra pagrindas konstatuoti kreditoriaus teisių pažeidimą. Esant dalinai sutuoktinių prievolei ji yra padalijama į dvi asmenines sutuoktinių prievoles. Tokiu atveju kreditoriaus interesų užtikrinimas yra ribotas, nes reikalavimą gali nukreipti tik į konkretų sutuoktinį (skolininką), todėl solidarumas yra traktuojamas kaip kreditorių interesų apsaugos garantas.

3. Kreditorių pažeistų teisių gynimas

Esant prievoliams santykiams tarp šalių (kreditoriaus ir skolininko) yra labai svarbus pasitikėjimo ir atsakomybės aspektas. Tam didelę reikšmę turi šalių principų laikymasis. Jų reikšmė sietina pagal šiuos aspektus:

1. Civilinė teisė nustato tik bendriausias prievolės šalių elgesio taisykles. Prievolių santykius daugiausia reglamentuoja civilinės teisės dispozityvios normos. Tai suteikia teisę šalims susitarti dėl esminių dalykų. Tačiau yra nustatytos ir tam tikros principinės nuostatos, kurios yra privalomos šalims, susitarant dėl savo tarpusavio teisių ir pareigų t.y. prievolių teisės principai. Prievolės šalys sudarydamos tarpusavio susitarimus, privalo elgtis sąžiningai, protingai ir teisingai (CK 1.5 straipsnio 2 dalis). Tuo remiantis principai atlieka reglamentavimo funkciją. Tai tarsi orientyras, kurio prievolės šalys privalo laikytis, o nukrypimas gali reikšti prievolės negaliojimą arba lemti šalies civilinę atsakomybę.
2. Prievolių teisės principai atlieka spragų užpildymo funkciją. Tai turi didelę reikšmę teisės taikymo praktikai. Esant situacijai, kai nei įstatymas, nei šalių sutartis tam tikro ginčo klausimo nereglamentuoja, šią spragą užpildo teismas, taikydamas principus.
3. Principai yra svarbi tiek teisės, tiek šalių susitarimų interpretavimo priemonė. CK 1.5 ir 6.193 straipsniuose yra numatytas reikalavimas, jog tiek įstatymas, tiek sutartis būtų aiškinama remiantis sąžiningumo principu.
4. Principai yra kolizijų šalinimo priemonė. Svarbu, jog būtų laikomasi principų tarpusavio ryšio. Dėl galimų konkrečių principų kolizijos, negalima absoliutinti nė vieno iš principų,

nes tai gali sukelti pažeidimus. Tarkim sutarties laisvės principo absoliutinimas gali lemti teisingumo, sąžiningumo ir šalių lygiateisiškumo principų pažeidimą.

Taip pat svarbu paminėti, jog taikant principus reikėtų atsižvelgti į prievolės pobūdį, jos šalis, bei kitas aplinkybes. Nes pavyzdžiui sutarties laisvės principo turinys yra vienoks, kai kalbama apie komercines sutartis ir šiek tiek kitoks, kai kalbama apie vartojimo sutartis. Tuo remiantis taikant principus reikėtų remtis išsamiai konkrečios padėties analize ir kiekvienu atveju ieškoti protingos prievolės šalių interesų pusiausvyros⁵⁷. Vienos iš šalies principų nesilaikymas, sukuria kitos šalies teisių pažeidimus.

Šiuo atveju mano magistro darbe yra akcentuojami kreditoriaus teisių pažeidimai, kuriuos savo elgesiu sukėlė (-ia) skolininkas (-ai) (sutuoktinis (-iai)). Esant teisių pažeidimams, kreditorius, atitinkamai atsižvelgdamas į pažeidimų pobūdį, gali pasirinkti savo interesų gynimo būdus. Galimi kreditoriaus interesų gynimo būdai: kreditoriaus turima teisė kreiptis su prašymu į teismą dėl bylos atnaujinimo ir kreditoriaus turima teisė ginčyti skolininko sudarytus sandorius, pareiškus *actio Pauliana* ieškinį. CPK 5 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta, jog kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę įstatyme nustatyta tvarka kreiptis į teismą tam, jog būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymu saugomas interesas. Kasacinis teismas yra nurodęs, jog minėtame straipsnyje įtvirtintas teisminės gynybos prieinamumo principas yra tiesiogiai susijęs su CPK 13 straipsnyje įtvirtintu dispozityvumo principu, kuris akcentuoja asmens gebėjimą nuspręsti, jog esant jo teisių pažeidimui, jis pats gali nuspręsti, ar ginti savo pažeistą teisę ir jei taip, kokį pažeistų teisių gynimo būdą pasirinkti⁵⁸. Taigi toliau savo darbe aptarsiu kelis kreditorių teisių pažeidimo atvejus, bei kreditoriaus pažeistų teisių gynimo būdus, kuriuos jis pasirenka norėdamas apginti savo pažeistas teises.

3.1. Kreditorių teisių pažeidimo atvejai

Lietuvos teismų praktikoje susiduriama su atvejais, kai yra pažeidžiami kreditorių interesai. Vieni iš jų susidaro iš sutuoktinių (skolininkų) siekio išvengti prievolių padengimo, sudarius sandorius sukeliančius skolininko nemokumą, kiti siekiant apsaugoti

⁵⁷ Mikelėnas, V. (2002). *Prievolių teisė*. Pirmoji dalis. Antras tomas. Vilnius: Justitia, 2002, p. 191-192.

⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-303-378/2019.

nepilnamečių vaikų interesą. Todėl toliau savo magistro darbe aptarsiu kelis aktualius kreditorių teisių pažeidimo atvejus.

3.1.1. Nepilnamečių vaikų interesų prioritetas prieš kreditorių interesus

Nukrypimas nuo lygių dalių principo dalinant sutuoktiniams priklausančią bendrą likusią turtą yra vienas iš galimų kreditorių teisių pažeidimo atvejų. 1.3 magistro darbo dalyje buvau paminėjęs atvejį, kai teismas dėl vieno iš sutuoktinių sveikatos būklės, nukrypo nuo sutuoktinių bendro turto lygių dalių principo, priteisiant didesnę turto dalį vienam iš sutuoktinių, kurio sveikatos būklė buvo sunki. Minėtu atveju toks nukrypimas neturėjo absoliutaus kreditoriaus teisių pažeidimo, nes byloje teismas priėmė sprendimą sutuoktinių turimą prievolę laikyti solidaria sutuoktinių atsakomybe. Tokiu būdu užtikrinant kreditoriaus apsaugą, jog jei nepavyktų esamos prievolės išieškoti iš sutuoktinio, kuriam priteista mažesnė turto dalis, jis išieškojimą galėtų nukreipti į likusią sutuoktinį (kuriam priteista didesnė bendro turto dalis). Tuo remiantis šioje dalyje aptarsiu kitą galimą nukrypimą nuo sutuoktinių bendro turto lygių dalių principo, kuriuo yra pažeidžiami kreditorių teisėti interesai. Nepilnamečių vaikų interesų užtikrinimas taip pat yra priskiriamas prie atvejų, kai teismas gali nukrypti nuo lygių dalių principo. Šis atvejis ypatingas tuo, jog remiantis teismų praktika, teismai taiko prerogatyvą laikyti nepilnamečių vaikų interesus aukščiau už kreditorių interesus.

Kasacinio teismo praktikoje yra išaiškinta, kad nepilnamečių vaikų interesas turi prioritetą prieš tėvų kreditorių interesą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-586/2005)⁵⁹. Minėtoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje teigiama, jog patenkinus pareiškėjo prašymą ir skolininkui (vienam iš sutuoktinių) pripažinus nuosavybės teisę į visą butą, o sutuoktinei išmokant atitinkamą kompensaciją, nepilnametis vaikas būtų paliktas be gyvenamojo būsto. Šiuo atveju prioritetas būtų suteiktas kreditoriaus (šieškotojo) interesui, sudarant palankias sąlygas realizuoti butą ir taip maksimaliai patenkinti savo kaip kreditoriaus interesą. Tuo remiantis teismas priėmė sprendimą, jog būtent tokia apimtimi kaip suformuluotas pareiškėjo prašymas negali būti tenkinamas⁶⁰. Taigi šiuo atveju akcentuojama, jog kreditorius prieš

⁵⁹ Vilniaus regiono apylinkės teismo 2022 m. rugsėjo 29 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-174-1141/2022.

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-586/2005.

skolindamas turėjo pasidomėti skolininko esama finansine situacija ir įvertinti skolininko galimybes įvykdyti prievolę.

Žinoma kasacinėje jurisprudencijoje pažymima, jog nukrypimas nuo sutuoktinių bendro turto lygių dalių principo negali būti taikomas visais atvejais absoliučiai, neužtenka vien tik konstatuoti esant tam tikras aplinkybes, dėl kurių toks nukrypimas yra galimas. Būtina įvertinti nukrypimo tikslingumą, ar toks nukrypimas apsaugo tam tikrus įstatymo saugomus interesus. Nukrypimas galimas tik esant įstatyme nustatytam kriterijui, teismo pripažintoms aplinkybėms ir nustačius realų tokio nukrypimo poreikį. Vien pats faktas, jog nepilnamečio vaiko gyvenamoji vieta yra nustatyta su sutuoktiniu, nėra pagrindas nukrypti nuo lygių dalių principo⁶¹.

Taip pat panašus atvejis buvo nagrinėtas Vilniaus regiono apylinkės teismo 2022 m. rugsėjo 29 d. sprendime civilinėje byloje Nr. e2-174-1141/2022. Šioje byloje teismas taip pat nukrypo nuo lygių dalių principo.

Teismo nuomone nukrypimas nuo bendro sutuoktinių turto lygių dalių principo, atsižvelgiant į nepilnamečių vaikų interesus ir tuo pagrindu skiriant tam iš tėvų, su kuriuo lieka gyventi nepilnamečiai vaikai didesnę turto dalį, pateisinama jam tenkančia didesne našta, auginant ir ugdant šalių nepilnamečius vaikus Taigi, sutuoktinių lygių dalių principo kaip ir teisės normų, reglamentuojančių sutuoktinių turto padalijimą, paskirtį reikia aiškinti sistemiškai per viso bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės instituto prigimtį ir tikslus. Šio principo taikymą apsprendžia kitų šeimos teisės ir bendrųjų civilinės teisės principų įgyvendinimas, pavyzdžiui, prioritetinės vaikų teisių ir interesų apsaugos ir gynybos principas reiškiantis, kad sprendžiant visus šeimos klausimus, susijusius su vaikais, tiek tėvai, tiek teismas, tiek kiti asmenys privalo pirmiausiai atsižvelgti į vaiko interesus ir jais vadovautis. Nukrypti nuo sutuoktinių lygiateisiškumo principo taikymo gali lemti būtinybė atsižvelgti į tokius civilinės teisės principus kaip protingumą ir sąžiningumą, be kita ko, vertinant ar šių principų nepažeidė sutuoktiniai, įgyvendindami savo teises ir vykdydami savo pareigas, taip pat ar patys sutuoktiniai nepažeidė prioritetinių vaikų interesų. Sąžiningumas reikalauja atidumo, rūpestingumo, šalių kooperavimosi, viena kitos informavimo, atsižvelgimo į teisėtus ir pagrįstus kitos šalies interesus.

Atsižvelgiant į bylos medžiagą buvo pastebėta, jog atsakovas žinodamas apie savo sutuoktinės norą nutraukti santuoką su ja nesitardamas, priiminėjo rizikingus sprendimus,

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl sutuoktinių turtinės prievolės reglamentuojančių teisės normų taikymo apžvalga „*Teismų praktika*“ Nr. 40.

neatsakingai skolinosi. Atsakovas akcentavo, jog gyveno ne pagal pajamas, nesistengė atskirti individualios veiklos vykdymui reikalingų lėšų nuo bendriems šeimos poreikiams tenkinti skirtinų pinigų.

Kasacinio teismo praktikoje pateikti išaiškinimai, jog įstatymo norma leidžianti nukrypti nuo lygių dalių principo, reikalauja, kad, dalijant sutuoktinių, turinčių nepilnamečių vaikų, turtą, visais atvejais turi būti atsižvelgta į šių vaikų turtinius interesus ir jeigu reikalauja vaiko interesai, teismas turi teisę nuo lygių dalių principo nukrypti ženkliai.

Be to, kasacinis teismas savo praktikoje yra išaiškinęs, kad šeimoje esant keliems nepilnamečiams vaikams, jų turtinių interesų apsauga turi būti žymiai didesnė ir nukrypimas nuo lygių dalių principo gali būti didesnis. Teismas už ieškovei priteistą natūrą bendrą sutuoktinių nekilnojamąjį turtą atsakovui iš ieškovės priteisia ne 50 proc., o 35 proc. turto vertės kompensaciją.

Nukrypimas nuo lygių dalių principo neabejotinai turės neigiamos įtakos atsakovo kreditorių interesams, tačiau šiuo aspektu pažymėtina, kad sprendamas santuokoje įgyto bendro turto padalijimo klausimą dalyvaujant kreditoriui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2002 m. rugsėjo 16 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-1002/2002 aiškiai pasakė, kad vaikų interesas turi prioritetą jų tėvų kreditorių intereso atžvilgiu⁶².

Nors nukrypimas nuo lygių dalių principo yra galimas dėl nepilnamečių vaikų interesų užtikrinimo, tačiau toks nukrypimas turi turėti realų poreikį ir jo nenustačius nėra pateisinamas.

3.1.2. Kreditorių teisių pažeidimas, padalijant sutuoktinių turtą vedybų sutartimi

Sutuoktinių sudaromos vedybų sutartys, siekiant išvengti atsakomybės kreditoriams pagal turimas turtines prievoles – laikomas kreditorių teisių pažeidimu. Tokios sutuoktinių sudarytos vedybų sutartys kreditoriaus yra ginčijamos. Kreditorius siekdamas apginti savo teisėtus interesus, privalo teikti įrodymus ir argumentuoti kaip buvo pažeistos jo teisės.

⁶² Vilniaus regiono apylinkės teismo 2022 m. rugsėjo 29 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-174-1141/2022.

Klaipėdos apygardos teismo 2023 m. birželio 16 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. e2A-551-613/2023 buvo pripažinta, jog tarp sutuoktinių sudaryta vedybų (poveidybinė) sutartis pažeidžia kreditoriaus interesus ir turi būti panaikinta.

Pagal bylos faktines aplinkybes sutuoktiniai sudarė vedybų (poveidybinę) sutartį, kuria numatė sąlygą, jog nekilnojamasis ir kilnojamasis turtas, įgytas po santuokos įregistravimo vieno iš sutuoktinių vardu, tampa asmeninė sutuoktinio nuosavybė. Šiuo atveju nekilnojamasis turtas sutuoktinių buvo įgytas jiems esant santuokoje, tačiau pirkimo-pardavimo sutarties pagrindu įregistruotas tik sutuoktinės vardu. Taigi remiantis sudaryta vedybų (poveidybine) sutartimi sutuoktinis, kuris turi turtines prievoles kreditoriui, nebetenka jokio turto į kurį kreditorius galėtų nukreipti išieškojimą.

Teisėjų kolegija nagrinėjamoje byloje pasisakė, jog tokia sudaryta poveidybinė sutartis riboja kreditoriaus galimybę nukreipti išieškojimą į įkeistą turtą. Sutuoktinių poveidybinėje sutartyje nustatytas atskiro turto teisinis režimas mažina vieno iš sutuoktinių (skolininko) mokumą ir visų kreditorių, įskaitant ir ieškovę, galimybes atgauti skolas. Pabrėžtina, kad šiuo atveju net tik ieškovė, bet ir kiti kreditoriai prarado galimybes nukreipti išieškojimą į atsakovo turimą turtą. Vertinama ir tai, kad šiuo atveju ieškovei, vykdomieji dokumentai buvo išduoti gerokai ankščiau negu sutuoktiniai sudarė poveidybinę sutartį.

Teisėjų kolegija teigia, jog šiuo atveju nebuvo nei pareigos, nei būtinybės, nei tam tikrų susiklosčiusių faktinių aplinkybių sudaryti ginčijamą sutartį. Sutuoktiniai, turėdami kreditorių ir žinodami, jog jų sudaroma poveidybinė sutartis pažeidžia kreditorių interesus sudarė poveidybinę sutartį. Byloje nustatytų ginčo sutarties sudarymo aplinkybių kontekste nėra pagrindo įstatyminę sutuoktinių teisę, o ne pareigą sudaryti vedybinę (poveidybinę sutartį) ir ją nustatyti sutuoktinių turto režimą, traktuoti kaip neišvengiamą būtinybę perleisti vienam iš sutuoktinių asmeninės nuosavybės teise didelės vertės nekilnojamąjį turtą.

Remiantis pateiktais aspektais buvo prieita prie išvados, jog sutuoktinių sudaryta vedybų (poveidybinė) sutartis pažeidžia kreditoriaus interesus, todėl privalo būti pripažinta negaliojančia nuo jos sudarymo momento⁶³. Nors vedybų sutarčiai galioja sutarties laisvės principas, tačiau jis nėra absoliutus. Šalys sudarydamos vedybų sutartį turi būti sąžiningos, jog nepažeistų kreditoriaus interesų. Numatyti ribojimai sutuoktiniams sudaryti vedybų

⁶³ Klaipėdos apygardos teismo 2023 m. birželio 16 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-551-613/2023.

sutartis, kurios prieštarauja imperatyvioms normoms, gali būti traktuojami kaip kreditorių interesų apsauga.

Apibendrinant tai, kas pasakyta, galima daryti išvadą, jog abiem mano paminėtais atvejais buvo pažeistos kreditorių teisės. Pagrindinis jų skirtumas, jog antruoju atveju teismui nustačius esamą kreditoriaus teisės pažeidimą buvo imtasi priemonių tam pažeidimui išspręsti, o pirmuoju atveju ne. Tuo remiantis darytina išvada, jog teismai laikosi pozicijos, jog tam tikros nusistovėjusios vertybės yra svarbiau už pažeistus kreditorių interesus ir nors supranta to neigiamas pasekmes nesiima priemonių tam išspręsti. Remiantis pateiktą informaciją iškyla problematika dėl interesų užtikrinimo pusiausvyros. Nukrypimas nuo lygių dalių principo dėl nepilnamečių vaikų interesų turi neigiamos įtakos kreditorių interesams. Kreditorius yra įpareigojamas dėti visas pastangas ir atidžiai vertinti asmenis prieš skolinant, bei prisiimti atsakomybę vertinant skolininko mokumą.

3.2. Kreditorių pažeistų teisių gynimo būdai

Sąžiningumo principas yra vienas iš pamatinių principų. Šis principas taikomas visoms prievolėms. Taigi pareiga elgtis sąžiningai yra sudedamasis prievolės turinio elementas. Prievolės šalies sąžiningumas yra preziumuojamas, todėl aplinkybė, jog kita šalis buvo nesąžininga, privalo būti įrodyta. Tam tikrais atvejais, siekiant apsaugoti kreditorių interesus, yra nustatoma priešinga – nesąžiningumo prezumpcija.

Sąžiningumo principas yra vienas iš glaudaus teisės ir moralės ryšio įrodymų. Jis yra ne tik teisinė, psichologinė, bet ir moralinė kategorija. Teisėje psichologinis ir moralinis komponentai yra labai reikšmingi. Psichologiniu požiūriu sąžiningumas reiškia asmens įsitikinimą, kad jis elgiasi taip, kaip reikalauja teisė ir moralė. Tai dar vadinama sąžiningumu subjektyviuoju požiūriu. Todėl šiuo atveju vertinant asmens sąžiningumą, reikia žiūrėti į jo psichologinę būklę, t.y. asmuo žinojo ar galėjo žinoti tam tikras aplinkybes, galėjo ką nors daryti ar nedaryti atsižvelgiant į savo amžių, kvalifikaciją ir t.t. Sąžiningumas objektyviuoju požiūriu yra asmens elgesio sutikimas su tais kriterijais, kuriuos yra nustačiusi moralė, teisė, nerašytos žmonių bendravimo taisyklės, papročiai ir t.t. Taigi jis reiškia protingą elgesį, kai asmens veiksmai vertinami atsakant į klausimą, ar jis turėjo, privalo elgtis vienaip ar kitaip.

Sąžiningumas yra glaudžiai susijęs su kitais prievolių principais. Tik nuosekliai taikant šį principą galima užtikrinti kitų principų (teisingumo, lygiateisiškumo ir t.t.) įgyvendinimą⁶⁴.

Toliau aptarsiu kreditorių pažeistų teisių gynimo būdus per sąžiningumo prizmę. Ar būtent sąžiningumo kriterijus yra aptariamas ir vertinamas teismo tokio pobūdžio bylose ir, jei vertinamas, ar yra reikšmingas.

3.2.1. Kreditoriaus pažeistų teisių gynimo būdas – proceso atnaujinimas

Šis gynimo būdas yra taikomas, kai skolininkai (sutuoktiniai) nepraneša kreditoriui apie santuokos nutraukimo bylą ir kreditorius praranda galimybę išreikšti savo poziciją ir pasinaudoti jam suteiktomis procesinėmis teisėmis. Teismų praktikoje pripažįstama, jog CK 3.126 straipsnio 2 dalyje nustatyta sutuoktinio, pareiškusio ieškinį dėl turto padalijimo, pareiga nurodyti jam žinomus bendrus sutuoktinių, ar vieno iš jų kreditorius ir apie bylos iškėlimą jiems pranešti, nusiunčiant pareiškimo dėl ieškinio kopiją, yra imperatyvi. Tokia pareiga sutuoktiniams yra nustatyta tam, jog kreditoriai galėtų realiai įgyvendinti savo teisę būti įtrauktais į turto padalijimo bylą trečiaisiais asmenimis, nes byloje priimtas sprendimas gali turėti įtaką jų teisėms.

Kasacinis teismas yra akcentavęs, jog esant turto padalijimui svarbu, jog būtų pasirinktas tinkamas turto padalijimo būdas ir nustatytos tokios sutuoktinių turto dalys, jog nepažeistų sutuoktinių kreditorių interesų. Sutuoktinių kreditorių teisė dalyvauti santuokos nutraukimo byloje yra viena iš kreditorių materialiujų teisių apsaugos garantijų, sudaranti procesines prielaidas kreditoriams pareikšti savo atsikirtimus dėl sutuoktinių pasirinkto turto padalijimo būdo, pareikšti savarankiškus reikalavimus dėl prievolių dydžio bei rūšies ir pan. Taigi esant aplinkybei, jog jie yra neįtraukti į bylos dėl santuokos nutraukimo ir santuokoje įgyto turto padalijimo nagrinėjimą ir taip jų teisės yra pažeistos, kreditoriai turi teisę reikalauti atnaujinti procesą (CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punktas).

Teismo sprendimas, kuriuo patvirtinta sutartis dėl santuokos nutraukimo padarinių, kuria sutuoktiniai susitarė dėl byloje nedalyvaujančio asmens – kreditoriaus teisių ir pareigų, neturi *res judicata* galios kreditoriui ir neužkerta jam kelio kreiptis į teismą su ieškiniu dėl pažeistų teisių gynimo, nes kreditoriaus ir skolininkų ginčas liko neišspręstas.

⁶⁴ Mikelėnas, V. (2002). *Prievolių teisė*. Pirmoji dalis. Antras tomas. Vilnius: Justitia, 2002, p. 193-195.

Šioje byloje kreditorius pateikė prašymą dėl proceso atnaujinimo reikšdamas reikalavimą, jog sutuoktinio turima prievolė būtų nustatyta solidaria atsakomybe su sutuoktine.

Kreditoriaus teigimu prievolė atsirado sutuoktiniams esant santuokoje ir buvo panaudota šeimos interesams tenkinti. Teisėjų kolegija nurodo, jog iš paskolos sutarties kilusi prievolė gali būti pripažinta solidariąja sutuoktinių prievole, jeigu įrodoma, kad paskolos sutartis sudaryta šeimos interesais ir kreditorius pagal CK 3.109 straipsnio nuostatas įrodo bendros prievolės sąlygas (CPK 178 straipsnis) bei toks įrodinėjimo naštos paskirstymas atitinka teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus. Šiuo atveju kreditoriaus pateiktų įrodymų pakako teismui, jog būtų galima nustatyti prievolės faktą, jog paskolos sutartis buvo panaudota šeimos reikmėms tenkinti. Teismas vertino visus byloje pateiktus įrodymus ir jų visumą. Sutuoktinės argumentai dėl prievolės buvo tokie, jog ji apie paskolą nieko nežinojo ir gauti pinigai nebuvo panaudoti šeimos reikmėms. Teiginiai nebuvo patvirtinti jokiais įrodymais⁶⁵.

Taigi iš pateikto pavyzdžio pastebima, jog sutuoktinių sąžiningumas kaip kriterijus akivaizdžiai nėra vertinamas tokio pobūdžio atnaujinimo bylose, kai kreditorius nebuvo informuotas apie santuokos nutraukimą. Teismas akcentuoja tik momentą, jog nagrinėjant bylą svarbu laikytis CK 1.5 straipsnyje numatytų principų tarp kurių yra vienas iš jų ir sąžiningumo principas. Tačiau manau galime preziumuoti, jog sąžiningumo kriterijus yra numatomas šio pobūdžio bylose. Sutuoktiniai arba bent jau vienas iš jų žinojo arba turėjo žinoti, jog turi kreditorių ir jų neįtraukimas gali turėti teisinės pasekmės ir sukelti žalą kreditorių teisėtiems interesams, neleidžiant jiems įgyvendinti savo teises. Taip pat įstatyme numatyto imperatyvo nesilaikymas preziumuoja sutuoktinių vengimą ir norą išvengti turimų įsipareigojimų. Tuo remiantis manau sutuoktinių elgesys turėtų būti traktuojamas kaip nesąžiningas.

3.2.2. Kreditorių pažeistų teisių gynimo būdas – kreipimasis į teismą su reikalavimu atskiroje byloje

Teismų praktikoje yra numatomi atvejai, kai kreditoriaus reikalavimas dėl prievolės gali būti tenkinamas ir santuoką nutraukus. Pavyzdžiui kreditorius kreipiasi dėl skolos priteisimo pagal solidariąją abiejų sutuoktinių prievolę arba nutraukus santuoką ir padalijus

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-303-378/2019.

sutuoktinių turtą skolininkas (vienas iš sutuoktinių arba abu) turi pakankamai turto, į kurį gali būti nukreiptas skolos išieškojimas. Minėtu atveju kreditorius, nors ir nebuvo įtrauktas į santuokos nutraukimo bylą, gali pasirinkti kitą pažeistų teisių gynimo būdą ir neprašydamas atnaujinti proceso santuokos nutraukimo byloje, kreiptis į teismą su reikalavimu atskiroje byloje. Taigi šis kreditorių pažeistų teisių gynimo būdas aktualus tik atvejais, kai kreditoriaus reikalavimas gali būti patenkinamas nekeičiant įsiteisėjusiu teismo sprendimu nustatyto sutuoktinių turto režimo, atsakomybės pagal turtines prievoles formos ir apimties⁶⁶. Taigi šioje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byloje sutuoktinio (skolininko) sąžiningumas kaip kriterijus nebuvo vertinamas. Teismas tik atsižvelgė į ieškovų kaip kreditorių sąžiningumą, jog jų pasirinkimas, tokiu būdu ginti savo pažeistas teises yra teisėtas ir sąžiningas.

3.2.3. Kreditorių pažeistų teisių gynimo būdas – *actio Pauliana* ieškinys

actio Pauliana ieškinys - reglamentuojamas CK 6.66 straipsnyje. Kreditoriui suteikiama galimybė ginčyti skolininko sudarytus sandorius, kurie pažeidžia jo interesus. Šiuo ieškiniu yra siekiama apginti kreditorių nuo nesąžiningų skolininkų veiksmų, kuriais šis, siekdamas išvengti prievolės vykdymo kreditoriui, pablogina savo turtinę padėtį perleisdamas turtą kitiems asmenims. Pagrindinis šio ieškinio tikslas – taikant restituciją sugrąžinti skolininko turtą, kurį jis perleido nesąžiningai tretiesiems asmenims ir šio turto sąskaita patenkinti kreditoriaus reikalavimą⁶⁷.

Šis kreditorių interesų gynimo būdas svarbus tuo, jog šio pobūdžio bylose yra vertinamas sąžiningumo kriterijus ir šis kriterijus atlieka didelį vaidmenį tokiose bylose, nes būtent šis kriterijus yra vienas iš būtinų šio ieškinio pagrindų. Jeigu skolininkų veiksmai nebūtų traktuojami kaip nesąžiningi, kreditorius negalėtų kreiptis su šiuo ieškiniu į teismą. Čia galioja nesąžiningumo prezumpcija (CK 6.67 straipsnis). Sutuoktiniui (skolininkui) suteikiama teisė įrodyti, jog jis buvo sąžiningas.

Taigi norint sandorį pripažinti negaliojančiu *actio Pauliana* pagrindu bei taikyti teisinės pasekmės galima tik esant CK 6.66 straipsnyje nustatytų sąlygų visumai. Sąlygos: 1. kreditorius turi turėti neabejotiną ir galiojančią reikalavimo teisę; 2) ginčijamas sandoris

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-142-915/2019.

⁶⁷ Mikelėnas, V., et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003.p. 107-108.

turi pažeisti kreditoriaus teises; 3) skolininkas neprivalėjo sudaryti ginčijamo sandorio; 4) skolininkas buvo nesąžiningas, nes žinojo ar turėjo žinoti, kad sudaromas sandoris pažeis kreditoriaus teises; 5) trečiasis asmuo, sudaręs su skolininku atlygintinį dvišalį sandorį, buvo nesąžiningas. Be šių sąlygų, taip pat skiriami du šio instituto taikymo ypatumai: 1) *actio Pauliana* atveju taikomas vienerių metų ieškinio senaties terminas; 2) kreditoriaus reikalavimas nukreipiamas į perleistą pagal ginčijamą sandorį turtą (ar jo vertę) tiek, kiek būtina šiam reikalavimui patenkinti⁶⁸. Bent vienos sąlygos nebuvimas, sąlygoja šio ieškinio nebuvimą, nes tokio atveju negalėtų būti tenkinamas. Dažniausiai šiuo teisių gynimo būdu kreditorius naudojasi norėdamas nugincyti sutuoktinių sudarytą vedybų sutartį.

Klaipėdos apygardos teismo 2023 m. birželio 16 d. sprendime civilinėje byloje Nr. e2A-551-613/2023 kreditorius pareiškė ieškinį dėl poveidybinės sutarties pripažinimo negaliojančia (*actio Pauliana*). Teismas įvertinęs visų ieškinio sąlygų visumą, priėmė sprendimą sutuoktinių sudarytą poveidybinę sutartį pripažinti negaliojančia nuo jos sudarymo momento.

Vertinime dėl sandorių šalių sąžiningumo teismas pasisakė, jog dvišalį sandorį pripažinti negaliojančiu CK 6.66 straipsnio 1 dalyje nustatytu pagrindu galima tik tuo atveju, kai trečiasis asmuo, sudarydamas su skolininku sandorį, buvo nesąžiningas, t.y. žinojo arba turėjo žinoti, kad sandoris pažeidžia skolininko kreditoriaus teises. CK 6.67 straipsnyje apibrėžtas skolininko ir trečiojo asmens nesąžiningumo prezumpcijos atvejų sąrašas. Esant bent vienam šių atvejų trečiojo asmens nesąžiningumas preziumuojamas, o trečiajam asmeniui, norinčiam šią prezumpciją paneigti, tenka įrodinėjimo našta. Kitais atvejais įrodyti trečiojo asmens nesąžiningumo faktą yra sandorį *actio Pauliana* pagrindu ginčijančio kreditoriaus pareiga. Šiuo atveju ginčijama sutartis sudaryta tarp sutuoktinių, todėl sutuoktinių nesąžiningumas yra preziumuojamas. Sutuoktiniams sudarant ginčijamą sutartį buvo žinoma apie kreditorius, todėl šiuo atveju sutuoktiniai teigdami, jog sandorių sudarė būdami sąžiningi (sutartį įregistravo Vedybų sutarčių registre), nesąžiningo veikimo prezumpciją paneigiančių įrodymų nepateikė.

Įvertinusi ginčijamų sandorių sudarymo kontekstą bei byloje nustatytų faktinių aplinkybių visetą, teisėjų kolegija daro išvadą, kad ginčijamas sandoris – poveidybinė turto padalijimo sutartis, buvo sudaryta po to, kai notaras ir teismas išdavė vykdomuosius

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-313-611/2019.

dokumentus ir buvo pradėtas išieškojimo procesas. Tai leidžia pagrįstai manyti apie sutuoktinių nesąžiningą siekį išvengti išieškojimo⁶⁹.

Vedybų sutarties išviešinimas t.y. įregistravimas viešajame registre yra traktuojamas kaip vienas iš kreditoriaus interesų užtikrinimo būdų. Tokiu būdu kreditorius gindamas savo teises gali aiškiai pamatyti realią situaciją, ar vedybų sutartis buvo sudaryta po kreditoriaus pareikšto reikalavimo ar prieš. Esant vedybų sutarčiai sudarytai po kreditoriaus pareikšto reikalavimo, kreditorius gali ginti savo pažeistas teises ir kreiptis dėl tokios sutarties pripažinimo negaliojančia. Vedybų sutarties neišviešinimas sukuria pasekmes patiems sutuoktiniams, nes jos negalės panaudoti prieš kreditoriaus reikalavimą. Pavyzdžiui sutuoktiniai sudaro vedybų sutartį ir joje nurodo sąlygą, jog bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe tampa ir visas kiekvieno sutuoktinio turtas, įgytas iki santuokos. Kadangi vedybų sutartis nėra įregistruota, pagal vieno sutuoktinio kreditoriaus reikalavimą įvykdyti prieš sudarant santuoką atsiradusią prievolę, išieškoti galima iš to sutuoktinio iki santuokos įgyto turto kaip iš jo asmeninio turto be jokių ribojimų. Ši taisyklė netaikoma tik tuo atveju, jei kreditorius žinojo apie vedybų sutartį ar jos pakeitimus⁷⁰.

Apibendrinant tai, kas pasakyta, galima daryti išvadą, jog sąžiningumo kriterijus ginant kreditorių pažeistas teises vertinamas ne visais atvejais. Labiausiai šis kriterijus atsiskleidžia kreditoriui teikiant ieškinį dėl *actio Pauliana*, nes sutuoktiniai (skolininkai) turi paneigti nesąžiningumo prezumpciją. Taip pat yra vertinama aplinkybė žinojo arba turėjo žinoti, jog atitinkamas sandoris gali pažeisti kreditoriaus interesus. Sutuoktiniams piktnaudžiaujant savo teisėmis, kreditoriui yra numatyti jų pažeistų teisių gynimo būdai, kurie remiantis teismų praktika yra veiksmingi.

⁶⁹ Klaipėdos apygardos teismo 2023 m. birželio 16 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-551-613/2023.

⁷⁰ Mikelėnas, V. (2009). *Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 291.

IŠVADOS

1. Sudarant turto balansą privaloma laikytis pamatinių principų. Tiek nustatant sutuoktinių nuosavybę (bendra ar asmeninė), tiek kvalifikuojant prievoles ir padalijant bendrą likusį sutuoktinių turtą, jog būtų užtikrinti kreditorių interesai ir suteikta jų interesų apsauga.
2. Tinkamas prievolių kvalifikavimas ir atskyrimas yra reikšmingas tiek kreditoriams, tiek sutuoktiniams, nes padeda apginti jų interesus, užtikrina tinkamą prievolių įvykdymą bei išieškojimo procesą.
3. Bendro turto padalinimas nukrypstant nuo lygių dalių prezumpcijos gali sukelti neigiamas pasekmes kreditoriams. Atsiranda galimybė skolininkui tapti nemokiam ir tokiu būdu yra apsunkinamas prievolės išieškojimo procesas. Todėl nukrypimas nuo lygių dalių prezumpcijos teismo turi būti vertinamas atsakingai.
4. Solidarios sutuoktinių neįvykdytos prievolės, kurių terminas dar nėra suėjęs yra nemodifikuojamos nebent yra gaunamas kreditoriaus sutikimas. Tylėjimas nėra tinkama kreditoriaus valios išraiškos priemonė. Kreditoriaus sutikimas turi būti išreikštas aiškiai, priešingu atveju yra pagrindas konstatuoti kreditoriaus teisių pažeidimą. Dalinės sutuoktinių prievolės yra padalijamos į dvi asmenines sutuoktinių prievoles, tokiu būdu ribojant kreditoriaus interesų užtikrinimą. Tuo remiantis solidarumas traktuojamas kaip kreditorių interesų apsaugos garantas.
5. Dėl teismų pozicijos, jog tam tikros nusistovėjusios vertybės yra svarbiau už pažeistus kreditorių interesus iškyla problematika dėl interesų užtikrinimo pusiausvyros. Nukrypimas nuo lygių dalių principo dėl nepilnamečių vaikų interesų sukelia neigiamą įtaką kreditorių interesams.
6. Sąžiningumo kriterijus ginant kreditorių pažeistas teises vertinamas ne visais atvejais. Labiausiai yra aktualus kreditoriui teikiant ieškinį dėl *actio Pauliana*. Sutuoktiniams piktnaudžiaujant savo teisėmis, kreditoriui yra numatyti jų pažeistų teisių gynimo būdai, kurie remiantis teismų praktika yra veiksmingi.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.

Specialioji literatūra

1. Imbrasienė, K. (2024). Prievolių padalijimas santuokos nutraukimo bylose. *Kauno kolegija*, 20 (1), 87-94.
2. Keserauskas, Š., et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002.p. 181-182, 219, 231-232, 243, 247-248.
3. Latvelė, R., et al. Teisės teorija. Pirmas leidimas. Vilniaus universiteto leidykla, 2020.p. 123.
4. Mikelėnas, V. (2009). *Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 227, 269-270, 285-286, 291.
5. Mikelėnas, V., et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002.p. 37-38.
6. Mikelėnas, V., et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003.p. 24-25, 107-108.
7. Mikelėnas, V. (2002). *Prievolių teisė*. Pirmoji dalis. Antras tomas. Vilnius: Justitia, 2002, p. 129, 191-195.

Teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-31-781/2023.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-28-969/2023.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-292-378/2022.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-145-969/2022.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-157-378/2020.

6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-313-611/2019.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-303-378/2019.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141-378/2019.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-142-915/2019.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-122-969/2018.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl sutuoktinių turtinės prievolės reglamentuojančių teisės normų taikymo apžvalga „*Teismų praktika*“ Nr. 40.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 06 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-269/2012.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-586/2005.
14. Klaipėdos apygardos teismo 2023 m. birželio 16 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-551-613/2023.
15. Vilniaus apygardos teismo 2022 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-84-340/2022.
16. Kauno apygardos teismo 2020 m. rugsėjo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-862-896/2020.
17. Vilniaus apygardos teismo 2015 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-2428-614/2015.
18. Klaipėdos apylinkės teismo 2025 m. vasario 11 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-216-901/2025.
19. Panevėžio apylinkės teismo 2025 m. vasario 10 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-27-1103/2025.
20. Šiaulių apylinkės teismo 2025 m. vasario 03 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-158-1184/2025.
21. Kauno apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 19 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-22894-1172/2024.
22. Šiaulių apylinkės teismo 2024 m. rugpjūčio 02 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-2247-446/2024.

23. Šiaulių apylinkės teismo 2023 m. spalio 30 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-33-471/2023.
24. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023 m. sausio 30 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-12-930/2023.
25. Vilniaus regiono apylinkės teismo 2022 m. rugsėjo 29 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-174-1141/2022.

**Turto balanso sudarymas ir jo įtaka sutuoktinių prievolių vykdymui
sutuoktinių turto padalijimo atveju**

Gintarė Varanauskaitė

Magistro darbe analizuojama turto balanso sudarymo ir jo įtaka sutuoktinių prievolių vykdymui sutuoktinių turto padalijimo atveju tema, nagrinėjant tiek reikšmingus teisės aktus, mokslininkų padarytas išvadas doktrinoje, tiek teismų praktikoje pateiktus išaiškinimus. Ši tema labiausiai atskleidžiama per sutuoktinių turimų kreditorių interesus. Pagrindinis dėmesys yra skiriamas jų interesų užtikrinimui ir apsaugai. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje yra akcentavęs, jog sutuoktinių turimas turtas turi būti padalinamas tokiu būdu ir tokiomis dalimis, jog nepažeistų sutuoktinių kreditorių interesų.

Darbe analizuojamas tinkamo turto balanso sudarymas, pagrindiniai sudarymo aspektai, kuriais remiantis teismas vadovaujasi, siekdamas išlaikyti tiek sutuoktinių, tiek kreditorių interesų pusiausvyrą. Aptariamas kreditorių interesų užtikrinimas nustatant bendro ir asmeninio turto sutuoktinių nuosavybę, bendro likusio sutuoktinių turto padalijimo įtaka sutuoktinių turimų prievolių vykdymui, sutuoktinių prievolių kvalifikavimo ir atribojimo svarba, bei prievolių, kurių mokėjimo terminas suėjęs ir prievolių, kurių mokėjimo terminas dar nėra suėjęs, ypatybės. Taip pat analizuojami nukrypimo nuo lygių dalių principo atvejai, bei solidarios sutuoktinių atsakomybės svarba kreditorių interesų apsaugai. Pabrėžiama sutuoktinių sudarytos vedybų sutarties išviešinimo t.y. įregistravimo svarba prieš kreditorius. Atvejų analizė padeda išgryninti probleminius aspektus. Išsamios teismų praktikos bei teisės aktų analizės dėka atskleidžiami kreditorių teisių pažeidimo atvejai, bei galimi kreditorių pažeistų teisių gynimo būdai.

SUMMARY

Compilation of the Property Balance Sheet and Its Impact on the Fulfillment of Spouses' Obligations in the Case of the Division of the Spouses' Property

Gintare Varanauskaite

This master thesis provides analyzes of Compilation of the Property Balance Sheet and Its Impact on the Fulfillment of Spouses' Obligations in the Case of the Division of the Spouses' Property, examining both significant legal acts, doctrine, and case law interpretations. This topic is most revealed through the interests of creditors held by spouses. The main focus is on ensuring and protecting their interests. The Supreme Court of Lithuania has emphasized in its practice that the property held by spouses must be divided in such a way and in such parts that it does not violate the interests of creditors of spouses.

The thesis analyzes the drawing up of a proper property balance sheet, the main aspects of drawing up, on the basis of which the court is guided, seeking to maintain a balance of interests of both spouses and creditors. The article discusses the protection of creditors' interests by determining the ownership of joint and personal property of spouses, the influence of the division of the remaining joint property of spouses on the performance of obligations of spouses, the importance of qualifying and delimiting the obligations of spouses, and the characteristics of obligations whose payment term has expired and obligations whose payment term has not yet expired. Cases of departure from the principle of equality of the shares are also analyzed, as well as the importance of joint liability of spouses for the protection of creditors' interests. The importance of publicizing the marriage contract concluded by spouses, i.e. registering it against creditors, is emphasized. The analysis of cases helps to clarify problematic aspects. Due to a detailed analysis of case law and legal acts, cases of violation of creditors' rights are revealed, as well as possible ways of protecting creditors' violated rights.